

Luceafărul

Săptămânal editat de Uniunea Scriitorilor din România

Serie nouă • Miercuri 30 iunie 1993 26 (174)

SOLUȚIA SCHIMBĂRII (II)

Prin care anume din teoremele sale își poate revendica democrația creștină această poziție de loc geometric, vom încerca să aflăm printr-o analiză de tip comparat, pe de o parte în-lăuntrul relației democrație creștină – social-democrație, pe de alta, în relația democrație creștină – liberalism, pentru ca finalmente să putem, eventual dovedi ceea ce de fapt ne interesează: posibilitatea unei comunicări coerente dacă nu și armonioase, între social-democrație și liberalism prin codul democrației creștine. Înainte de asta e necesar să-l asigurăm pe cititorul nostru, că plasarea democrației creștine în regimul locului geometric nu reprezintă o situație axiologică în raport cu celelalte doctrine în discuție, adică o ierarhizare, și nici o tragere de spuză pe turta democrației creștine în virtutea principiului adecvării doctrinare la realitatea social-istorică românească de azi. Singurul temei al considerării democrației creștine ca loc geometric e de căutat chiar în imanența acestei doctrine, mai precis în aptitudinea câtorva din principiile sale de a se plia fie perspectivei social-democrate, fie celei liberale. Cu asta intrăm chiar în miezul problemei. Cum bine se știe, între conceptele specifice democrației creștine cel puțin în varianta ei catolică (italiană) dar acceptate și de varianta reformată (germană, în special) se găsesc justiția socială cu instrumentarul său economia socială de piață și morala creștină socotită ca valoare integra-

tivă. La fel de bine se știe că între conceptele specifice social-democrației (cele de orientare extra-marxistă, în primul rând) intră protecția socială cu instrumentarul său statul – garant și comunitarismul decizional, după cum între conceptele liberale (de tip european, pentru că liberalismul american este cu totul altceva) intră proprietatea cu instrumentarul său statul – minimal și individualismul opțional. La o minimă analiză se vede limpede că puse față în față, fără intermediari, funcțiile instrumentale proprii social-democrației și liberalismului, respectiv statul-garant și statul-minimal nu pot coaliza într-o mișcare uniformă, dat fiind caracterul neomogen, chiar generator de incompatibilitate, al conceptelor matcă ale celor două doctrine. De îndată însă ce și în măsura în care atât social-democrația cât și liberalismul acceptă să exploateze ceea ce le sună convenabil din cele două concepte ale democrației creștine evocate mai înainte, incompatibilitatea se rarefiă și lasă realmente loc posibilității de strategie unitară, firește pe termen scurt, dar suficient de îndelungat pentru a îngădui constituirea structurilor și mecanismelor unei economii libere într-o societate democratică. În fond e vorba, printr-o analogie clarificatoare, ca doi interlocutori ce nu cunosc unul limba celuilalt să accepte să converseze prin mijlocirea unei a treia limbi care prezintă suficiente lucruri în comun cu fiecare din cele două limbi pentru a fi inteligibilă fiecăruia din interlocutori. Problema acestui dialog absolut necesar în condițiile de astăzi ale României, când opoziția ar putea să accedă la guvernare, nu trebuie deci rezolvată printr-un răspuns obiectiv, fiindcă un asemenea răspuns este imposibil, ci printr-unul subiectiv, adică prin acceptarea celor trei mari direcții doctrinare din câmpul opoziției noastre de a renunța pentru moment la prevalența „diferenței specifice” în formarea prevalenței „genului proxim” pe care, iată, îl oferă – prin cele două concepte amintite – democrația creștină. Asta pentru ca, presupunând că ajunge la guvernare, opoziția actuală din Parlamentul României să evite mișcarea browniană care nu numai că ar împiedica drumul Reformei integrale a societății românești, dar ar risca s-o blocheze de tot, spre satisfacția nostalgicilor și a pseudo-reformiștilor care tot încearcă de o vreme absurdul de a construi o economie liberă cu mijloace de tip comunist.

Număr ilustrat cu lucrări ale lui Dimitrie Paciurea expuse la Muzeul de Artă. În pagina a 9-a ; „Moștenirea Paciurea”, o cronică plastică semnată de Corneliu Antim

În acest număr:

«NOUĂZECI»

Caius Dragomir:

AD USUM DELPHINI

Marius Tupan:

O IRITARE A
REVANȘARZILOR

Dan Cristea:

LUMINA VERBULUI

UN SENIOR
AL FOLCLORULUI

Profesorul I.C. Chițimia la 85 de ani

— ÎN PAGINA A 1-A —

RISIPIRILE
UNUI

«ÎNSUFLEȚITOR»

— ÎN PAGINA A 7-A —

MARGUERITE
YOURCENAR
ÎNTÎLNIREA

— ÎN PAGINA A 12-A —

semn

Ion Sofia Manolescu, un moștenitor al văzduhului

Aflu cu întârziere că a murit și poetul Ion Sofia Manolescu. Cel cu care am petrecut seri și nopți, mai întotdeauna rugându-l în final, o dată parcă pe Schitu Măgureanu, colț cu (atunci) 6 Martie, să-mi repete cele bra-și poezie din care iată, n-am reținut totuși decât strofa finală: „A murit poetul Călinescu, / Măine o să moară Manolescu, / Poimăine un altul o să moară, / Ce frumoasă toamnă literară”. Dacă aceste linii le scria dom' Sofică pe vremea tinereții, înainte de război, când N. Iorga se înfiora (în scris) de îndrăznețiile sale, acel „măine” a venit peste zeci și zeci de ani, acum vreo lună, o lună și ceva.

Ion Sofia Manolescu a debutat imediat după război și a fost apoi repede trecut la index, cu poemul, recedit în cele din urmă, după ce vremurile s-au mai schimbat. Între mine omul și voje cartofii. A fost, până la pensionare, adică acum peste 20 de ani, agronom. Abia când s-a retras a putut să-și permită o viață de scriitor, cum își dori se și cum singur o mărturisea. Era un om aproape enervant de blajin și de naiv, un moldovean de a cărui blândețe își vor fi bătuț joc mulți ticăloși sau pur și simplu glumeți, de-a lungul vieții sale. Incredibil de cinstit, se făcea haz, de data asta binevoitor,

pe seama aventurii sale cu o americană, la Roma cred și, firește, după pensionare. Americanca, tânără turistă cu bani, își uită un portofel cu dolari în cabina telefonică unde dom' Sofică o urmărise cu admirație. Găsind banii, vreo 1000—1500 de \$, Ion Sofia Manolescu se bucură. Dar nu pentru că a făcut rost de bani, ci, turistul sărac din România, ci pentru că poate să o revadă, înapoiindu-l portofelul. Ne putem închipui cu ușurință surpriza americanicei care știa, ca tot turistul, că în Italia se fură (la imaginea României în lume nici cu gândul nu gândea. Încă). Sigur, poetul Ion Sofia Manolescu nu e numai personajul din această întâmplare, în aparență neesențială. El rămâne chiar un poet cu sunet foarte modern, între ceilalți membri ai generației sale, generație dispărută de mult de pe scena vieții literare noastre. Ultima pălărie, carte despre care credea că va fi ultima, ca și pălăria cumpărată atunci, a mai văzut și altele după ea, căci, așa cum copilul din flori a rezistat și a trăit, devenind chiar poet, și poetul pe urmă și-a trăit, liber de țărâțele prin care se înglodase o viață întreagă, noua lui existență, la care jinduise atâta.

Ion Sofia Manolescu era un om care nu ascundea nimănui nimic, nici chiar fapte care l-ar fi dezavantajat în ochii contemporanilor, printre care întârzie. Se mira de multe, cu aerul unui copil, nu înțelegea mai nimic din masinațiunile zadarnice ale lumii în care nimerise. „Bădă, spunea, ce să-nsemne oare asta?” Ce al fi putut să-i răspunzi, tu, inițiat jalnic în vanități societății și indivizilor, decât că nu înseamnă nimic, să-și vadă de treaba dumisale. Nimic față de poezia lui, care de acum poate să-și ia locul în istoria literelor românești. Iar Ion Sofia Manolescu, omul în albastru înalt al cerurilor, unde sunt chemate numai sufletele curate și blânde, spre a moșteni țăriile, văzduhul.

Nicolae Preliceanu

Vorbe de pe corabia lui Sebastian

● NICOLAE PRELIPCEANU: „A considera blasfemie vreo încercare de reevaluare a lui Eminescu e semn sigur al nesimțirii în fața operei lui. Nesimțirea drapată în faldurile uscate și prost foșnitoare ale vorbelor goale. Un semn de vitalitate a oricărei literaturi este disponibilitatea ei la reluări, re-citiri, re-evaluări”. (România liberă) ● GEORGE PRUTEANU: „Opera lui Eminescu e compusă din lucruri brillante, lucruri bune și lucruri ofilite. Securismul paranoic al «României Mari» vrea să-l transforme pe poet într-un «cartier al Primăverii» de care nimeni n-are voie să se apropie. E normal: Ceaușescu urlă în continuare în ei, și Ceaușescu nu admitea decât omagii în cor, ticluite de sus”. (Expres) ● LAURENȚIU ULICI: „În mod aparent bizar, între cei care, printr-o mitizare lipsită de sens, îl îngheață pe poetul nostru național, răpindu-l, în fond, dreptul de a se putea rosti peste timp, îl găsim, gălăgioși și ipocriți, pe cei care, cu doar câțiva ani mai înainte, erau ziditorii ultrazeloși ai cultului personalității lui Ceaușescu”. (România liberă) ● AUREL PERVA: „...după acești trei ani buimăcitori, sunt tot mai mulți cei ce încep să se trezească, să judece lucid ceea ce se întâmplă”. (Tineretul liber) ● OCTAVIAN PALER: „...cei care ne-au luat în derădere, cu trei ani în urmă, au pierdut o ocazie cu care nu știu dacă se vor mai întâlni vreodată, de a visa cu ochii deschiși. Fervoarea cu care s-a cântat în Piața Universității «Vino, Doamne, să vezi ce-a mai rămas din oameni», e una din dovezile cele mai frumoase că, într-o vreme în care pleau actuala puteri se dădea în vânt după buticuri, afaceri și cariere politice, mil

de bucreșteni au găsit în ei forța de a uita de ei, visând la o Românie ieșită complet din efectele Yaltai”. (România liberă) ● MIRCEA MIHAIȘ: „Dacă, în acești ultimi trei ani, ceva s-a dezvoltat cu claritate în România, atunci e vorba de identitatea perfectă dintre președintele Iliescu și tot ce a produs această țară mai putred”. (România literară) ● „Corneliu Coposu nu este Radu Câmpeanu”. (A.M. PRESS) ● EMIL BERDELI: „Noua nomenclatură a pus mâna pe case. În Piața Victoriei, demnitarul au primit apartamente, cu toate că aveau și locuințe proprietate personală. Fiul gral Diamandescu a semnat actul de proprietate, în timp ce se afla în arest preventiv”. (Evenimentul zilei, „publicație suprasancțiunilor președintelui Ion Iliescu”). ● ANNELI UTE GABANY convorbind cu Mircea Vasilescu: „— În Germania — dar cred că și în alte țări occidentale — pentru un ziar, a fi privit ca un ziar al puterii înseamnă actul de deces”; „...comunicatele guvernamentale sunt, desigur, publicate, dar nu în marile cotidiene, ci în publicații speciale ale Guvernului”. (Dilema) ● „Politicienilor (de la noi, s.n.s.) le este frică de un control psihiatric”. (Cotidianul) ● GEORGE ARUN: „Cutremurătoarea declarație a unei victime a «Fenomenului Pitești», Radu Ciuceanu, directorul Institutului pentru Studiul Totalitarismului, a fost unul dintre deținuții ajunși torționari”. (Cuvântul) ● ION CRISTOIU: „Legea 42 oferă drepturi substanțiale celor ce dețin certificatul de luptător în Revoluția din decembrie 1989. Într-o economie de piață, aceste drepturi (scutire de impozite, spre exemplu) se pot constitui într-o premisă serioasă pentru obținerea unor importante avantaje materiale. A-

dictatura personala

Dacă îi e rău clasei conducătoare, nu ne e nici nouă bine

Între buruienile patimilor, am redescoperit două — două voci interioare răzlețite în 1991, când am notat cele ce urmează aici, în jurnal, să nu le uităm pe tențiile de pozitivism, o voce cu glas de femeie, alta cu voce de bărbat, în plină deriziune... Anume, prima voce — vă las pe dumneavoastră să ghiciți dacă e aceea de femeie:

— Formalismul extrem al politicii de „tranzitie” de astăzi ne aduce mereu în fața faptelor regretabile implinite, dacă nu fapte de-a dreptul condamnabile, de la crimă politică și corupție ordinară, la trădarea idealurilor! Primatul exactității goale funcționând în sprijinul teoriei Puterii că nu e nimic altceva de făcut decât ce se face, decît ce întreprinde partidul de guvernămînt neocomunist, neexistînd rețete de succes de trecere de la totalitarism la democrație fără dureri, sacrificii și excese... Nici o rațiune supremă din lume neputînd să înfrîngă răul și nefericirile cotidiene ale omului lăsat de la bunul Dumnezeu așa, să pătimească la nesfîrșit...

trase de perspectiva acestor avantaje, personaje indoielnice moral s-au străduit și au reușit, în cele din urmă, să obțină pe nedrept certificatul de luptător”; „Această situație bizară, prin care ni se va duce din nou buhul în lume, compromise Revoluția și pe adevărații luptători. Afacerea cu certificatele de luptător prezintă, în același timp, punctul culminant pe care îl putea atinge corupția în România ultimilor 3 ani”. (Evenimentul zilei) ● ION STRATAN: „— Bună seara, temuți telespectatori!”. (Contrapunct) ● „TVR Ultima tabletă a directorului televiziunii prezintă un fapt de o asemenea gravitate pentru securitatea națională, încât nu-l putem ignora: se pare că domnul Everac l se trage în dos. Declaram public că ne simțim vinovați, dar facem apel către victimă să înțeleagă că acest gest criminal se datorează unei confuzii: în cazul domnului Everac, nu putem deosebi fața de dos”. (Academia Cațavencu) ● CLAUDIU PIPIRIGEANU: „Ce veți face dacă vine Corneliu Vadim Tudor la putere?” Două răspunsuri: Liviu Mihaiu („Academia Cațavencu”): „Ne retragem în muni și așteptăm cu arma în mână să vină americanii”. Mircea Toma („Academia Cațavencu”): „Ca să fiu clar, mă circumcid”. (Zig Zag) ● CORNELIU VADIM TUDOR: „...sunteți trădători de țară, huliganii politici și hoții care au jefuit România. Adică așa cum v-au prins cititorii (!) noștri în insectarul Listei Rușinii. Și veți purta plăcuța asta de gât până la moarte, voi și urmașii urmașilor voștri”. (România Mare) ● NADIA BABĂ („una dintre atracțiile programului restaurantului cu specific arăbesc”) de clară, printre altele, reporterilor Cristian Costescu și Bogdan Moisei: „Visez să fac sex cu un polițist pe jumătate îmbrăcat în uniformă, pe nisipul fierbinte al plajei, sau, mai palpitant, pe țiglele încinse ale unor clădiri”. (Evenimentul zilei) ● X: „Celebrul Ovidiu a supărat puterea Romel și a scris o parte a operii sale pe țărmașul Pontului Euxin. Mai nou, domnul senator Dumitrașcu a venit de pe malul Mării Negre și a supărat opoziția cu tristețile sale reflecții... despre putere”. (Europa) ● CĂTĂLIN MIHULEAC/IULIAN COCĂRTĂ: „Umilind moneda națională, studentii arabi se șterg cu sutele autohtone la fund”. (Evenimentul zilei)

Petre Stoica

Înțelegeți? O nestăpînită provocare necredință: acestea au fost cuvintele rostite de prima voce. Mare frică a totodată, cealaltă voce să nu fie născută.

A doua voce: — Condiționarea intereselor „individului” de „strategia colectivă socială” leagă astăzi, ca și ieri, de mîini și de picioare: atîta vreme cît pînă și realitatea străzii protestatatoare, nemulțumită de lupta post-revoluționară a restaurației stînga-extremiste, stă la chermul terii! Realitate manipulată ca atare Putere din ce în ce mai grijulie cu funcționarea organelor el represive. M.I. sau M.Ap.N.), nimic altceva ne tînd mai mult în lupta pentru păstrarea pozițiilor politice, cîștigate călcînd cadavre revoluționare: degeaba vi încurajate de clarviziune, o individuate te prăgnantă, răscolat în fața sîndreptății și atragi în public atenția pra abuzurilor Puterii, o Putere r gradă — cîta vreme „marea masă” a civilă” nu numai că nu te urmardar te și blamează, speriată că ai să-l strici minimul echilibru față de tere, aparent echilibru, neliniștitor în care zi... Pe o balanță stînd Putere toate organele ei de coerciție, pe o lanță „poporul”...

O nouă revoluție a reformării nu are rost să fie posibilă azi: mai ales vechiul serviciu de de informare al S.R.I. azi în slujba S.R. -ului, funnează ireversibil și cu iar mai l o schimbare la vîrf? Vremurile ne avînd sens să se coacă în favoarea lîștilor, să lăsam prag... Cîți să se eme... Ion Iliescu, în primul rînd, stea în funcție — se-a roșie, firește ce să invenăm noi al președinte de ră în loc? (înd experiență ne arat un eventual înlocuitor al lui va fi și rău... Parol! Experiența pragmatdomniei sale în această „perioadă tranziție” este salvatoare pentru chibritului democratic, originale... Cnale, nu? Salvatoare pentru acți P.C.R. și securității sale, „reforma recățărați în funcții, îmbogățiți în s rul particular cu bani murdari, reci nu salvatoare pentru România — ce face foștii, torționari nenorociți, fectia lui Ion Iliescu? Structural cniști, fiecare neculpabilizat, compr de regimul totalitar, este de atîta t de zile și nopți post-revoluționare recat „în spiritul democrației capital mîngîiat pe creștet de Ion Iliescu lui, „trădătorii neamului” și rept drepturi, dacă a fost cumva alungea la împărțirea bucatelor — ei toți, n pabilizații, sunt în continuare „competiții”, „competitivii”, „capabilii”, treuvinovat nu mai contează, contează doar viitorul clasei politice, de care toți depindem: dacă îi e rău clasei ducătoare, nu ne e și nouă și mai Doamne ferește... Să avem grijă să turăm bine lupii dintre noi permaner apoi să avem pretenția să trăim, în locul turmei, în pace... Chiar așa ceasta este credința mea... Crede mea? „Ajută, Doamne, necredințele”...

În sfîrșit, aceste două voci Inter ale mele au murit în 1991: erau ele va ce îmbrățișează și ființa și neîlir Ce s-a întâmplat să se schimbe din pînă azi? Nimic, nici măcar publici mea... Voci interioare ce nu mai s Două, deși... Deși ecurile lor, în conștient, iată, îmi joacă feste și ac că așa pămăștii cînd nu ai ce face și fanezi mormintele articolelor lăsat ciornă în sertare...

Liviu Ioan Stoiciu

Ad usum delphini

Eugene O'Neil, în una din marile sale piese — „Straniul interludiu” — reprezintă condiția unei persoane, un bărbat, protejată intenționat și neintenționat de către cei din jurul său, în fața mai multor, ra dintre adevărurile care marcau puternic ambianța vieții sale. O serie de lucruri esențiale despre sine și despre ceilalți, despre raporturile sale cu alții, acest om — așa cum se întâmplă adesea — nu le-a realizat niciodată. Ceilalți au suferit, s-au chinat, s-au distrus — fiecare pe sine și nu numai pe sine — pe când cel menționat, aflat într-o favorabilă ignoranță, s-a bucurat cu moderație de existența sa, a devenit extrem de bogat, și-a găsit sfârșitul fericit.

Neîndoielnic, o asemenea istorie trimite de îndată cu gândul la celebrul cuvânt a lui Iisus — „fericiți cei săraci cu duhul” — pe care cel mult adevărații proști îl pot lua în deșert. Dacă Platon are dreptate socotind cunoașterea drept reamintire a învățării primite într-o altă lume de la zei, atunci învățătura omenească, nu rareori în locul întâmplărilor rolului său maleutic poate reprezenta zgomot și tulburare a mediului în care amintirea să se infiripe. Copilul sclav al mitului socratic, odată trimis la școală, s-ar putea dovedi un geometru foarte prost.

Marele fizician, laureat Nobel, care este Feinman a făcut și această afirmație aparent paradoxală, anume că faptul învățării are o semnificație nulă câtă vreme nu este dăunător.

În fond, de ce este creativă și productivă tinerețea? Desigur, pentru că este ignorantă. De ce prețul cunoașterii a fost, încă de la începutul lumii, alungarea lui

Adam din raj și, până la urmă, moartea? Pentru că acela care începe să cunoască realul începe să îl și refuze. Omul și cunoașterea nu au fost pedepsiți prin moarte ci, poate salvate.

Pentru a atinge un obiect cu mâna reală, glajul cerebral nu constă în primul rând în inducerea mișcărilor principale ci în blocarea mișcărilor parazite. Tot Platon avansează această idee fabuloasă: „orice formă conține multă flintă și o cantitate

minimax

Perpetuarea anormalității

Căutând a prinde, cum s-ar zice, pulsul momentului, sau a sesiza „cestiunea zilei” în politichia românească, ba și ajungând până la oarece concluzie (anunțată în titlu), decl în timpul imediat premergător-pregător al acestui minimax, două au fost întâmplările, întâmplătoare, sau neîntâmplătoare, n-are importanță, important pândindu-se că ele pot, ori chiar se impune a fi împărțite așa încât nu le putem neglija. Două întâmplări ce, dacă ar fi să poarte și un nume generic, nu pot fi categorisite altfel decât ca informaționale. Pentru că — cedând, iată, tentației, nu a filosofiei ci a filosofiei — în amurg trăim din ce în ce mai mult din informație, din puzderia de informații despre care nu știm, și adesea nici nu are sens a ne întreba dacă, ori cât sunt de false.

Deci prima întrebare: o tragere de mână dînspre Petre Țuța. Cînd într-o bucurare și — de ce n-am recunoaște-o? — pentru descrețirea frunții recente apariții la editura Humanitas „321 de vorbe memorabile ale lui Petre Țuța”, iată peste ce-am dat: „Proști reprezintă ideea de repetiție goală; o iau întotdeauna de la început”. Or (și, firesc, ne-am reamintit și de „încrămencirea în proiect” care, poate, din această zițere se trage), gândindu-ne la toate cele scrise în urmă despre fenomenul social-politic românesc, nu cumva se așează ele într-o „repetiție goală”, nu cumva, mereu și mereu, am luat-o de la început? Dacă am făcut-o, n-are decât să ne fie de bine și nu pentru „scoaterea mașelor” (că de ce și cum de-am făcut-o), nici pentru reconsiderări autocritice, nu pentru așa ceva este riscată acum plictisirea eventualei cititor. Chichița însă e alta, căci este o chichiță. Adică, pe de o parte, preluând semnificația prostiei sau, altfel spus, rămânând în cadrul semnificației „prostiei” așa și numai așa cum a fost ea înainte definită și, pe de altă parte, având în vedere evoluția politică a României după 16 decembrie 1989, întreba: rea incomodă ce se iscă este cum poate fi evitată prostia în analizele pomenitei evoluții? Oricât ar putea să pară de alt, cumva, este totuși o întrebare! Pentru că în ce privește „noua” Putere, încrămencirea ei într-un proiect s-a dovedit incontestabilă iar toate avaturile nu sunt

altceva decât consecințe ale începutului criminal la care iarăși și iarăși trebuie să revină orice analiză. Dacă mai era nevoie de încă o dovadă în acest sens, ea a fost adusă cu prisosință pe tot parcursul ultimelor două emisiuni tatulice despre patalamalele de revoluționar. (În paranteză — cum se vede — fie spus, a muzantă foarte ni s-a părut, în a doua emisiune, prestația d-lui P. Roman care a tăcut mălc în ce privește contestarea publică a participării d-sale la evenimentele dure din 21 și 22 decembrie '89; a, dică amândoi „emanații” au fost niște falși „emanații”.) Decl până când nu va fi cunoscut și recunoscut adevărul, în-treg adevărul — dacă ne este îngăduită o sintagmă pleonastică — despre ce s-a întâmplat în zilele-acelea stranii din decembrie '89, până atunci societatea românească rămâne cumva blocată, orice evoluție, în orice privință, fiind, de fapt, doar un substitut al respectivei autentice evoluții: atât politic: ordine de drept, separarea puterilor în stat, drepturi și libertăți democratice etc., cât și, corelat și subordonat, economic: economie de piață. Sigur, s-au întâmplat și se tot întâmplă multe, ba mai bune, ba mai rele, dar toate nu sunt decât consecințe așa că analiza lor n-are cum să ocolească „prostia” decât doar cu prețul minciunii, adică iarăși și iarăși impusă fiind revenirea „regresivă” la începutul determinat din decembrie '89.

A doua întâmplare: vizionarea programului tv SOTI în seara/noaptea zilei de marți 22 iunie curent. În treacăit fie spus, potrivit aceluși program mai să-ți vină a crede că a și început campania electorală pentru alegerile anticipate despre care se tot bărfește prin țarg. La altceva voim însă a face referire. La altceva și, implicit, la cineva. E vorba de una din părțile d-lui S. Tănase emise în calitate de politolog la emisiunea „Chestiunea zilei”; căci așa scria pe ecran sub numele d-sale: politolog. O părere mai veche, expusă și re-re-expusă (scris sau oral) cu diferite prilejuri, în diferite locuri sau gazete, Politicienii români, sau, altfel spus, clasa politică românească dovedește o flagrantă lipsă de cultură politică și de profesionalism. Asta e părerea d-lui S. Tănase. Cum ar veni vorba, dură! și tocmai de aceea incitantă. Incitantă cu atât mai mult cu cât o asemenea părere

infinită de nefiintă”. Care este partea de ființă și partea de neființă încorporate în cunoaștere?

Cândva aceste părți se dozau exact de către experți ai formării ființei umane. Transformată într-un mod al ridiculizării pudorilor exagerate și false, Formula de altădată a amendării lucrărilor, fie ele și clasice, „pentru folosința delfinului” ar trebui regândită și reconsiderată, ca sens și potențial.

Actele „ad usum delphini” exercitate asupra informației și asupra culturii poartă numele simplu, inechivoc și odios de cenzură. Nu există însă vieți și experiențe existențiale „ad usum delphini”? Nu există modalități ale construirii de sine care nasc delfini?

Este absolut sigur că acțiunea izvorăște din cunoaștere și este limitată de cunoaștere; este repressată de ignoranță și nu se poate naște fără ignoranță. De Gaulle a spus: „nu există putere fără mister”. Despre ce mister este vorba aici? Despre mister ca informație suplimentară ascunsă de ceilalți în manșeta cămășii tale? Desigur că nu; este în cauză misterul inepuizabil, a cărui soluție nu o are decât Dumnezeu. Ești puternic întrucât deții în tine un mister absolut; întrucât ignori propria ta cale de a exista. Marii medici, marii cercetători și marii oameni politici pe care i-am cunoscut aveau ceva decisiv în comu: raționamentele lor ultime luau totdeauna ca bază adevăruri extrem de simple, accesibile aproape oricui, porneau de la premise evidente, adesea triviale. Cum se eliberează adevărul care naște viitorul de adevărul steril? Fecunditatea este rezultatul întâlnirii a două celule germinale și al eliminării a miliarde de alte celule.

Și totuși știm că autizarea și eliminarea paranoică a mult din informația potențială, deranjantă, au reprezentat chiar căile majore ale alienării în societățile conduse dictatorial.

Între alienare, cenzură și deci privație informațională, pe de o parte, și înec într-un torent de semnale discordante și deci exces informațional, pe de altă parte, care este calea firească a omului de astăzi și mai ales a omului politic?

Evaluarea lumii se cere a fi etajată. Ce informații ar trebui acceptate? Evident, toate, nu însă cu același titlu — între apodictic, asertoric și ipotetic diferența trebuie să fie inteligent trasată. Care sunt simplele ipoteze? Informațiile al căror efect constă doar în agitarea subiectivității, în angajarea pur emoțională, lipsită de reflex rațional, în viață, în simpla răscolire a pașunilor, oricât de

se așează cumva foarte aproape, fie de afirmațiile „apodictice” ale unui S. Brucan, fie de cele ale mai tinerilor politologi de la „Ștefan Gheorghiu”, ca bunăoară D. Șandor, V. Secăreș ș.a. Ba mai mult încă, până și în discursul politic al d-lui I. Iliescu poate fi uneori întrevăzută această părere chiar dacă ea este exprimată mult mai atenuat, îndulcită cu un soi de înțelegere pârintească, așa ca un fel de mângâiere condescendentă pe creștet atunci când „copiii” nu sunt prea obraznici și convenindu-se a fi urecheați. Așadar, parcă merită a vedea câtă ne/dreptate există în pomenita părere. Văzându-i și ascultându-i în Parlament pe niște profesori și pe toărășii foști activiști/secretari de partid, bineînțeles că-ți vine să-i dai crezare d-lui S. Tănase. Atăta doar însă că nu numai profesorii (mai ales de istorie!) și foștii toărăși secretari/activiști formează ceea ce s-ar putea numi actuala clasă politică românească. Adică, oricine e cât de cât avizat (doar n-om fi chiar toți analfabeți într-ale politichiei) a putut să-și dea seama, că există, totuși, și niște oameni care „cântă” politică nu numai după ureche. Sunt fără îndoială prin toate partidele și mulți „afoni” care bat câmpii, da, nu numai. De unde atunci și, mai ales, de ce calificativul insuficient dat tuturor de dl. S. Tănase, fără doar și poate împotriva evidenței? Păi fiindcă se văd rezultatele, ar fi o primă explicație posibilă. Ține? Nu ține. Nu ține fiindcă orice, oricum și oricât ar fi știut/făcut el oamenii politici din opoziție, rezultatul era cam tot cel pe care îl trăim. Sigur, se putea face ceva mai mult. Sigur, există și în rândurile opoziției o mulțime de netoți și de lichele puse doar pe căpătuială. Sigur, printre intelectuali, mai ales printre intelectuali băntuie așa ca un fel de molimă a cărdășiei cu Puterea (dar evident că nu la așa ceva s-a referit dl. S. Tănase) și sigur că asta a creat confuzia și/sau lehamitea ce s-au resimțit electoral. Cu toți acești „sigur” însă, principala și de fapt singura responsabilitate pentru dezastrul moral și economic în care se află acum societatea românească revine numai și numai Puterii. Iar atunci, a arunca pisica, întreagă sau măcar și numai coada ei, în partea Opoziției, indiferent câte păcate are, căci neîndoielnic are, nu poate fi altceva decât diversiune prin accentuarea confuziei de care Puterea are nevoie ca de aer. Pentru că raționamentul la care ajung în ultimă instanță cei mulți și necăjiți, tocmai fiindcă sunt necăjiți și n-au vreme de despăcat firu-n pașpe, acest raționament (în care intervine și frica de necunoscut) bazează pe „toți politicienii sunt una” e foarte simplu și pragmatic: „lasă-i să conducă tot pe foști toărăși că barem îl cunoaștem și ne-am obișnuit cu ei, cum se zice, că țiganul cu scântea”. (E noapte și afară se aud împuscături de săte crezi bunăoară în Chicago, nu alta!) Așadar, dacă prima nici nu ține, iar în plus poate prilejul acuzații grave, tocmai pentru că este vorba de un lider al Opoziției, ar trebui căutată altă explicație posibilă cu motivația ei aferentă. Și nu e prea greu de găsit. Dacă tot a în-

Indubitabile ar fi în ele însele, în legătură cu noi nu au dreptul la mai mult decât statutul aproximării, al evitabilului, al neglijarii posibile. Singurele care sunt îndreptățite a capta integral atenția omului politic — sau, mai bine, a omului în general — sunt informațiile care obiectivează relația dintre scopul bun, voința bună și efortul bun, cultivând această relație sau amenințând-o. Pentru a putea scăpa de orice formă a cenzurii exterioare, trebuie să găsim în rațiune și drept o formă de protecție interioară, intraspirituală a delfinului care va domni asupra relațiilor noastre cu semenii.

Caius Dragomir

momos:

Recapitulare

Au trecut trei ani de la evenimentele din 13-15 iunie '90. Au trecut trei ani și nici acum nu se știe precis cine a organizat evenimentele și ce interese au fost în joc. Imediat după evenimente scriam că singura persoană care a avut de pierdut atunci a fost proaspătul (pe atunci) președinte al României, dl. Ion Iliescu. Prima zi a evenimentelor s-a desfășurat cu un scop: acela de a-l convinge pe președinte că este iminentă o lovitură de stat. Și nu numai pe președinte. În acel moment, după ce câștigase alegerile cu o majoritate zdrobitoare și avea un control total asupra Parlamentului, Ion Iliescu nu avea nici un interes să se compromită printr-o demonstrație de forță, demonstrație mediată în toată lumea cu o promptitudine și amploare puțin suspecte. Cine avea totuși interesul să-l compromită pe proaspătul președinte? În țară, evident, forțele securității, care nu mai erau sigure de poziția pe care o ocupau în noul stat, activiștii de partid care n-au înțeles cum se poate ca un fost coleg să-l îndepărteze atât de brutal de la putere și, iarăși evident, opoziția care pierduse alegerile. Opoziția nu avea atunci puterea (cum n-o are nici acum) de a organiza, conduce și finaliza o lovitură de stat, dacă a fost în acele zile acuzată de acest lucru. Singura care putea concepe și desfășura evenimentele din ziua de 13 iunie și noaptea de 13 spre 14 era securitatea. Dar altfel singura care a contribuit major în acea zi la propagarea panicii în rândul populației și în mintea d-lui Iliescu a fost televiziunea. Iar televiziunea era (și poate că este) un organ al securității. Oprirea programului în jurul orei 20,30 fără nici un motiv real (programul televiziunii nu a fost oprit nici măcar în zilele din decembrie) la convinge pe președinte că este la un pas de cadere. Probabil că în acel moment sfătuitoarii de taină l-au îndemnat pe dl. Iliescu să dea mină liberă minerilor. Iar minerii, așa aflăm acum, erau înțesați cu securiștii travestii. Ce au făcut securiștii minerilor în București, am văzut. „Salvați” de securiști și activiști, cu imaginea făcută ferfenită în exterior, președintele ales al tuturor românilor a înțeles cine îi sunt stăpînii, iar astăzi acest lucru este mai evident decît oricînd.

Ștefan Agopian

ceput campania electorală și dacă în PAC tot s-a ajuns, din nefericire, la situația „care pe care”, atunci poate fi lesne de înțeles motivația părerii d-lui S. Tănase, cumva ea amintindu-ne declarațiile dinaintea marilor finale de box. Adică a fost propagandistică, ajutat fiind d-nsa de postul tv SOTI care ce-i drept, imparțial, ca românul, ne-a oferit prilej în a ceeași seară să-l vedem și să-l auzim (dar înregistrat) și pe dl. Nicolae Manolescu. Ține o asemenea explicație? Ține. Necazul sau dilema e însă că această explicație nu o exclude cătuși de puțin pe cea anterioară. O dilemă pe care nu, mai timpul o va putea rezolva. Și uite-așa din vorbă-n vorbă a fost epulzat spațiul disponibil. Rămânându-ne deci ce voiam a spune despre perpetuarea anormalității pentru săptămâna viitoare. Când, neîndoielnic, subiectul nu va fi desuet.

22/23 iunie 1993

Șerban Lanescu

P.S. Ar mai fi fost cite ceva de zis și despre rostirea unei gospodine patrrrioate, dar... spațiul!

Profesorul I. C. CHIȚIMIA la 85 de ani

Un senior al folclorului

Profesorul Ion C. Chițimia, unul din cei mai de seamă folcloriști contemporani, a împlinit, în acest an, la 22 mai, 85 de ani.

Nu întotdeauna e ușor să surprinzi profilul și echilibrul diverselor laturi ale unei personalități de seamă din cultura noastră contemporană, să-i subliniezi adevărata natură, să-i deosebești domeniul principal de activitate de celelalte subsidiare.

Discipol al lui Nicolae Carțoian, cu studii de specialitate în Polonia, încheiate strălucit, colaborator al lui G. Călinescu, activitatea științifică a profesorului I. Chițimia acoperă, cu studii de referință, patru sectoare înrudite: în afara domeniului folcloristicii, omaglatul de astăzi s-a distins ca istoric literar, slavist și nu în ultimul rând ca un reputat comparatist.

Prezență activă la realizarea unor acte de cultură majore din ultimele decenii, în tot ceea ce a scris și a publicat, profesorul Chițimia a urmat, neabătut, drumul omului de știință care nu face nici o concesie politicului, nici măcar ca un interes pasager, care, poate i-ar fi adus un loc la Academia Română, pe care, indiscutabil, l-ar fi meritat, ci s-a preocupat constant, profund și așa adăuga cu religiozitate de problemele culturii românești atât populare cât și scrise. Observațiile și concluziile sale sunt cuprinse în lucrări care îmbogățesc folcloristica, etnologia, istoria literară și comparatismul.

Studiile și lucrările sale reprezintă, după opinia noastră dar și a altora, realizări clasice în aceste domenii din ultimele decenii.

Folcloriști și folcloristică românească (1968), lucrare încununată cu premiul B. P. Hașdeu al Academiei Române, însușește studii cu profil monografic despre folcloriști reprezentativi din secolul al XIX-lea: V. Alecsandri, B. P. Hașdeu, T. T. Burada, S. Fl. Marian, G. G. Tocilescu, Al. Lambrior, M. Gasler, G. I. Pitiș și D. Stăncescu. Fiecare operă folclorică a celor cuprinși

în această primă parte pe care o putem considera o istorie a folcloristicii românești beneficiază de o descriere exactă, realizată cu limezime stilistică și cu citate ilustrative și încheiate cu o bibliografie exhaustivă care atestă o activitate de cercetare de prim rang.

Cea de-a doua lucrare, **Folclorul românesc în perspectivă comparată** (1971), reunește studii de folclor compartimentate în trei secțiuni. În prima secțiune, **Teoria folclorului**, autorul se ocupă de datarea și periodizarea literaturii populare, de taxinomia și definirea literaturii populare în proză, de realism în folclor, pledând pentru aplicarea metodei filologice în studiile de folclor. Secțiunea include un capitol special despre folclorul de excepție al unei pro-

vincii istorice: Transilvania. Toț aici, în această primă parte, profesorul I. C. Chițimia vorbește despre persistența folclorului în spiritul școlii lui dr. Densușianu. Dar poate din cauza opreliștilor cenzurii, autorul n-a mers până la ultimele consecințe ca să arate cum vechiul regim a încercat prin diferite mijloace de a determina colectivitățile rurale să treacă la forme de viață și de activitate care îi erau total străine și care au condus pe de o parte la diminuarea forței de creație iar pe de altă parte la degradarea folclorului. În cea de-a doua secțiune, **Genuri și artă folclorică**, autorul abordează monografic, cu accent pe estetic și comparatism, câteva categorii folclorice cum sunt balada, bocetul, basmul, proverbul, povestea, ghicitoarea și folclorul infantil.

A treia secțiune, **Din istoria folcloristicii**, mai puțin omogenă, se deschide cu un întins și pertinent capitol despre folcloristica polonă și se încheie cu o sinteză a realizărilor în folcloristica românească pe o durată de două decenii (1944—1964), unde autorul deși se pronunță împotriva „stilizărilor” în folclor, vorbește despre existența „cântecului în spirit popular de luptă politică”.

Dar aceste lucruri sunt, să spunem astăzi, scăpări de condei, mici accidente care s-au produs și în opera altor folcloriști, dar care în opera profesorului I. C. Chițimia nu sunt semnificative.

Ceea ce este însă esențial, fundamental, în studiile profesorului I. C. Chițimia, e tentația pe de o parte de a sonda adâncimile culturii noastre populare, de a-i decela trăsăturile specifice iar pe de altă parte aspirația de a înscrie și de a inseria cultura noastră tra-

dițională într-un cadru mai larg european și universal.

O lucrare de referință consacra auto- rului literaturii române vechi — **Probleme de bază ale literaturii române vechi** (1972), unde propune noi perspective de cercetare, analiza și înțelegerea acestei perioade din cultura noastră cu contribuții însemnate în exegeza operelor cronice și a cântecilor populare.

Venind vorba de literatura română veche, îmi aduc aminte de o întâmplare petrecută în timpul studenției mele după așa-zisa reformă a învățământului din 1948 și în care profesorul Chițimia e personajul principal.

La șefia catedrei de literatură română veche se afla un lingvist așa zis chiar dintre cei buni, un om de casă. La o oră de curs, lingvistul a venit soțit de asistentul universitar pe acea vreme, I. C. Chițimia, pe care ni l-a prezentat și ne-a anunțat că acesta va ține o prelegere despre cronicarul Gr. Ureche. Expunerea lui I. C. Chițimia a fost o adevărată încântare. Față de prelegerile profesorilor veniți peste noapte în facultate, care își în- cârcau cursul cu citate din clasice marxism-leninismului, prelegerea asistentului I. C. Chițimia avea frumuseți limezime, stil lapidar de inscripții formule memorabile, cu tipare formale similare expresivității paramilogice.

La sfârșitul cursului, toți cei aflați în Amfiteatrul Odobescu l-am aplaudat pe tânărul profesor. Lingvistul ca ascultase cu atenție cele expuse de asistent, când a văzut reacția noastră, că era neconformă cu protocolul universitar din acea vreme, a sărit ca adevărat de la locul lui și cu fața înroșită a mână și ochii bulbucați ne-a admiretat, arătând că asistentul în prelegerea sa făcuse numeroase și inadmisibile greșeli atât în latura informativă cât și în cea interpretativă.

Apoi, am aflat că asistentul fusese sancționat, fiind retrogradat bibliotecar la catedra de literatură română veche. Din curiozitate, după curs, m-am dus la bibliotecă și am confruntat cele spuse de asistent cu istoriile literare existente (N. Iorga, N. Carțoian, G. Călinescu) ca și cu studiile despre Gr. Ureche (C. Giurescu și P. P. Ponițescu). N-am descoperit nici o eroare nici de informație nici de interpretare în prelegerea asistentului I. C. Chițimia. Din contră, față de antecesori, care îi citase cu admirație și exactitate, erau aduse puncte de vedere noi.

În folcloristică, istoria literară și în ultimul rând, în comparatistică, I. C. Chițimia, este o personalitate cu o operă de indiscutabilă influență, deopotrivă prin latura sa de cercetător și prin linie ca și prin aceea de mentor. În lucrările sale, accentul primordial pus asupra relațiilor dintre cultura noastră veche și contemporaneitate, în spirit național și european, în care tradiția și inovația nu sunt concepte opuse complementare.

Octav Păun

povestea vorbeii

Adjective

Vorbitorii limbii române au posibilitatea de a alege, în unele cazuri, între două sau mai multe structuri gramaticale echivalente din punctul de vedere al sensului. În seria „schimbare a atitudinii”, „schimbare de atitudine”, „schimbare atitudinală” — primele două exemple conțin ca determinant un substantiv (în genitiv sau legat de regentul său printr-o prepoziție); în cel de-al treilea, determinantul e un adjectiv derivat. Corespondența semantică dintre o construcție cu substantiv și un adjectiv e limitată la anumite tipuri și chiar la anumite cuvinte; ea se întinde în fondul vechi al limbii („loc cu umbră” — „loc umbros”, „casa părinților” — „casa părintească”), dar atrage atenția mai ales în cazurile în care adjectivele derivate sînt neologisme recente, simțite ca inutile și pretențioase (precum, în exemplul de mai sus, **atitudinal**). Recomandarea sti-

listică este de a se recurge la echivalentul substantival al adjectivului.

Definițiile de dicționar folosesc frecvent sinonimia dintre construcția substantivală și cea adjectivală: **premiat**, de pildă, e explicat prin sintagmele: „de premii, privitor la premii, pentru premii”; **ideatic** înseamnă „privitor la idei, de idei” (DEX, 1975) ș.a.m.d. Definiția reprezintă în asemenea cazuri o simplă transformare: un mecanism lingvistic (derivarea) este înlocuit cu un altul, considerat mai transparent (construcția prepozițională). De fapt, e de presupus că pentru simțul lingvistic al vorbitorului cult cele două structuri sînt la fel de explicite. Oricum, acest tipar al definiției e foarte răspîndit, mai ales pentru adjectivele neologice din limbajele științifice și tehnice; numeroase exemple se pot găsi în Suplimentul la DEX (1988): **ecometric** = „de eometrie”, **econometric** = „de econometrie”, **factionar** = „de factionar”, **de factionar**, **de festivalier**, **de festival**, **filmic**, **de film** etc. Adjectivele prin care se realizează o determinare sintetică sînt perfect firești în limbajele științifice; ele sînt percepute ca un abuz în re-

gistrile cele mai apropiate de limba standard: în publicistică, în conversația curentă. În sintagme precum „nucleu problematic” (= nucleu de probleme), „continuitate ideatică” (= continuitate de idei), „grupaj informativ” (= grupaj de informații), „pomelnic premial” (= pomelnic de premii), adjectivele aduc o conotație savantă, care poate intra în contradicție cu contextul (de exemplu, cu familiarul „pomelnic”).

Controverse asupra utilizării unor asemenea adjective se poartă și în domeniul limbii franceze (care constituie sursa sau modelul pentru multe neologisme românești). Într-o cronică lingvistică din 1970, J. Cellard pleda pentru acceptarea noilor creații adjectivale, cele mai multe necuprinse încă de dicționar, dar corect formate și utile — cel puțin pentru că reduc din repetiția supărătoare a prepozițiilor (mai ales a fr. **de**). Autorul observa în tendința modernă de multiplicare a derivatelor adjectivale o curioasă îndepărtare de analitic și o revenire la caracterul sintetic al limbajului; în plus, o încercare de a suplini cu mijloace proprii limbii române avantajele compunerii, foarte productive în limbile germanice. Avantajele, deci (care explică, dincolo de modă, succesul procedurii) ar fi: economia (textul devine mai scurt), simetria (regularizarea prin analogie a sistemului de derivate), variația (evitînd monotonia care rezultă din repetarea la mică distanță a prepozițiilor), suplețea (adjectivul înlocuiește mai multe posibile structuri cu prepoziție, fără a risca prea mult să se ajungă la confuzii, intrucît diferențele de sens se rezolvă contextual).

În română, varietatea gramaticală și economia de mijloace de expresie nu sînt avantaje prea convingătoare: varietatea e obținută și prin alternarea construcțiilor prepoziționale cu acelea în genitiv, economia e însemnată

(cum se observă cînd comparăm, de exemplu, **camera** cu **de cameră**). Economia e un fapt evident doar în cazul special al adjectivelor derivate cu **-tor** sau **-tor**, care reduc o propoziție atributivă a „termen substituibil” = „care se poate substitui”; **chiriași trăitori în blocuri** = „care trăiesc...”. Discuția noastră privea însă adjectivele derivate cu sufixele **-al**, **-ic**, **-esc** (eventual împrumutate, dar analizabile română). Alături de **-ian**, **-esc** formează un tip de derivate adjectivale la nume proprii, de care am vorbit alina 10 — și care intră în principiu echivalența pe care o urmărim („opera **brebaniană**” = „opera lui Breban”). Interesant e că această tendință sintactică, specifică limbajelor științifice (deci celor dominate de împrumuturi neologice și de cuvinte formate după modelul lor) și răspîndită în limba cultă în genere — se opune tendinței analitice din limbajul popular (care preferă exprimarea relațiilor dintre cuvinte prin unele gramaticale: „**ca** la/lu' mama” pentru „**ca**sa mamei”). Existența celor două tendințe contrare să semnaleze o adîncire a rupturii dintre limba populară și cea cultivată: aceasta din urmă își continuă propriile tipare, dezvoltînd, de pildă, stilul nominal și derivarea adjectivală. Artisticitatea voită, manierismul ironic (franzuzit) al onora din autorii contemporani extînd procedeele în chip spectaculos: prepoziția sau genitivul sînt reduse la minimum necesar, momentan se travestește în durativ și în general: moartea lui Mao, solul din Vietnam (Veche), admiterea în liceu, o gară în pantalonii devin (la Luca Pitiș) în **însemnările Magistrului din Căvana**, Iași, 1992), „moartea maolstă”, „sol vamez”, „admitere liceană”, „gără pantalonescă” etc.

Rodica Zafiu

Lumina Verbului

Ion Stratan, LUX, Editura Albatros, 1992

În volumul *Lumină de la foc* (Cartea românească, 1990) — e vorba de cea de-a treia carte a poetului, după debutul cu *Ieșirea din apă* (Cartea românească, 1981) și după *Cinci cântece pentru eroii civilizației* (Editura Albatros, 1983) — Ion Stratan își definește cu mare precizie „poezia pe care o scriu”: „este în urmă cu o zi, cu / o petală, un an, un veac // Nefiind în prezentul citirii, ea / se gândește la cuvinte și adesea / la mine, cel care m-am ghemuit / în propriul meu trup // Ghem din care iese timpul și / ieslea timpului și rombul timpului, / ca un caer pe care se-nșiră / temelia din pietre mișcătoare în sus, / zidul din zid masiv și acoperișul din / oameni lunatici care se întreabă” („Poezia pe care o scriu”). În viziunea poetului, așadar, versul său e o construcție verbală, solidă și mobilă în același timp, căci dacă versul e o prelungirea a trupului, nerupt prin urmare de existență, el este totodată o materie de cuvinte, alune-coase, schimbătoare, instabile semantic, fiindcă sunt atrase de propria lor „istorie” și de propriul lor magnetism interior. Există, ca să ducem mai departe gândul lui Ion Stratan, o poezie supusă unui prezent al lecturii, o poezie cu valoare indicativă, legată de logica și realitatea lucrurilor. Poezia la care aderă, însă, poetul e cea cu valoare expresivă, atemporală, născută din logica internă a cuvintelor; poezie anti-mimetică, anti-realistă care își creează propriul ei timp supranatural, fantastic și parabolic, pe scurt acel **in illo tempore** sau timpul lui a fost odată. Să mai notăm că „acoperișul” construcției verbale pe care și-o dorește Ion Stratan e alcătuit din „oameni lunatici care se întreabă”, altfel spus, din ființe anormale, Interogative, suspendate, precum oamenii din tablourile lui Chagall, între cer și pământ, între vis și realitate. Este o poezie cuprinzând inocență și joc, „grație” spirituală și „grație” a cuvintelor, urmând misterioase corespondențe muzicale.

Și alte poeme din acest volum pot fi citite ca niște „arte poetice”. Astfel, „eul” poetului nu e altceva decât un

„efect” migrator al cuvintelor: „Fug înaintea cuvintelor mele / Eu, migratorul lor efect, / Cum fug norii din cauza ploii” („Parousia”). O altă definiție a poeziei subliniază, din nou, natura acesteia, amestec de fragilitate, de pace și armonie, ca un filigran simbolic al unei alte realități, ascunse: „Sint atât de fragilă la chip, / Încît marmora mi se pare nisip. Sint atât de a cerului, vîntului / Parcă-aș fi intruparea cuvîntului / Sint atât de filigranată / Precum pe poteca de prundul mării / O singură fată” („Poezia”). Cuvântul în sine, potrivit „poeticii” lui Ion Stratan, e un spațiu în care totul e posibil, de la spectacol pur și simplu la ivirea unui prilej de înminunare: „Dar cuvinte-s spelunci / Unde-nțîlnirea cu lucrul e întîmplătoare / Ascultați-mă bine. Lăsați loc de mirare”.

Misterul și intruparea cuvântului, care se naște pe sine născând totodată

universuri unde se întîlnesc repere miraculoase, întrepătrunderi de geografii și istorii, de religii și limbaje, constituie teme fundamentale ale poeziei lui Ion Stratan. Poetul este un împătimit și un artist al vocabulei rare, al jocului de cuvinte, al aliterației și muzicalității interioare, al citării parodice și al sensurilor verbale ce se deplasează vertiginos, prin ricoșuri imprevizibile, precum bilele într-un joc de biliard. Dacă alți poeți din generația sa se arată preocupați mai ales de stările crepusculare ori de stările de violentă dezagregare, ale materiei, ale limbajului, ale substanței sociale, Ion Stratan, în schimb, e un observator blând și uimit, cu un umor blajin sau chiar șiret, al vieții insolite care se lăvește din Verb.

Această „lumină” a Verbului, aflat el însuși într-o stare de perpetuă „nuntire”, dă nota dominantă ultimului volum, *Lux* (e vorba, firește de lux, lucis), volum cu poeme parcă mai esențializate, mai pure în desenul, conținutul și mesajul lor luminos-edenic decât cele precedente. Cuvîntul-năștere, cuvîntul virginal sau aducător aminte de stările nedecise, ale încrezătorului, e „eroul” celebrat al multor poeme din această carte de viziuni inocente, ludice sau evocative, și totuși intime cu tot ceea ce-i viață. Ființa poetului, cum ne spune muzical-sugestivul poem „Indigouri”, este precum o hârtie de indigou, ființă de hârtie prin urmare, căci realitatea ei depinde de ce anume cuvînt e înscris pe pagină: „În crusta mea sint mereu / spuse Ingerul meu /

În crusta eterică e o biserică / În crusta de gheață se dezviață / În crusta de sare / E o paloare / În crusta de chinlimbar / e amar / În crusta de myosotis / E paraclis / În crustele rebele / Ingerii le îndrăgesc pe Iele”. Despre aceste ipostaze mobile, ale unei ființe-palimpsest dar care își păstrează totuși legătura cu existența, vorbesc și următoarele versuri: „nu sint mai mult decît inima mea / cea făcută să bată, cea făcută să stea / nu sint mai mult decît jugulara / aia de-nghite un măr toată scara / nu sint mai mult decît creierul meu / cel ce arde lichid rahidian pentru zeu / abătut peste țiglele Bellemului, grele / iscate de pămîntul morții mele” („Ipostas”). Sunt versuri unde aspectul ludic și profunzimea meditației se întîlnesc în chip fericit. În aceeași încercare de auto-definiție, unde subiect și obiect se întrepătrund și se condiționează reciproc, e scris și poemul „Amprenta”. Poetul e imprințul cuvîntului sacru: „Eu sint o amprentă a unui deget / mate, care m-a lăsat ca dealul arat / Eu sint o urmă a norului care plouă / Pe stele cînd se varsă Tibrul în Eufrat / Eu sint unghii rămase după degetul sacru / Care e cuvîntul, cel dulce și acru / Eu sint privirea care apasă steaua / Sint mierea care îmi mușcă mașeaua”. Sunt definiții prin care circulă un aer suprarrealist, dar rezultatul e o „istorisire” aproape edenică a ființei poetice. Ierarhia elementelor alcătuitoare ce-i compun poezia e oferită de poet în „Împrăștierea cetății”: „uneori, sfera de fier / din cuvintele mele / strivește bilele de oțel / ale Adevărului din mîntea mea / care strivesc semințele de mac / din simțurile mele // atunci, realitatea mă bîntuie / ca alergarea pe iepurele jupuit / pus pe sîrmă între hainele copiilor / care fug hoște / către case, ciini și pomi, toate / reale (să fie acolo, la ei) // ne-bătrînim // Sfera de fier ruginește / mai crapă, dar tot strivește / bile de oțel din mîntea mea / semințele de mac din simțurile mele”. „Ierarhia”, în care primează legea de fier a cuvintelor, e pilduitoare pentru tipul de poezie pe care îl scrie Ion Stratan. Universul său predilect e acela al unui fantastic personal și spiritualizat, lipsit de materialitate și opacitate, precum cel din „Destin și destinație”: „Ah, floarea trecutului dă fruct / ca o oglindă spartă în colțurile / căreia zac hîrcile nîmniciei // După osatura pomilor atît de fermă // rădăcina glicinei e prețioasă acum / cît separarea Unului de sine / și printre cei dați lapidării / mușcătura acestui cîntec alge / pelegriinii // Iar degetul de burniță al dimineții / mă pune să mărturisesc că m-am născut / (și fierul în fruct s-a înnegrit) // — Nu e adevărat !”.

Ion Stratan e un poet remarcabil al hicrofaniilor cuvîntului.

Dan Cristea

solilocvii

Locuri comune

sau despre gospodinele literelor române

Prin nu știu ce trăsniță asociațiune de idei, aseară târziu, în vreme ce spălam cu furie linoleumul din bucătărie (tot degeaba, știți cum e, după cinci minute arată tot de parcă nu l-ar fi văzut cărpa de vreo lună, prăfuit și decolorat la fel ca întreaga noastră existență de produse născute și crescute sub comunism), prin nu știu ce meraviglios blitz, zic, s-au suprapus în mîntea mea două imagini.

Întăia (deși, secundă, totuși, în ordinea apariției, dacă e să respectăm adevărul istoric), scurtă nălucire binecunoscută pe toate meridianele globului: gospodina românească, produs pe de-a-ntregul original, adevărată furie modernă ce-și apăra papornița goală și dreptul de a sta la coadă (cu cât mai lungă cu atît mai nobilă, căci mai demnă de interes și mai importantă marfa ce se băga). În structura ei aparentă (adică declarată și afișată) televizomană convinsă și a-po-li-ti-că, unde apolitic înseamnă mai cu seamă că nu știa (și n-a aflat nici pînă astăzi) dacă trebuie să se bucure ori nu pentru ce-au pășit Ceaușescu, ai lui, și odată cu ei și noi, ceștelalți. Dar trezindu-se brusc, la adevărata natură interioară (bine ascunsă și ținută în frâu), devenind dintr-o dată adevărat

tribun(ă) ce improașcă lozinci din balcoane, prin cancelarii, birouri și locuri publice, dar mai ales cărînd pumni și slobozind istericale pe bulevardele Capitalei în zilele marii mineriade. Gospodina apolitică, zic.

O a doua imagine (de fapt, prima, după cum zisei), limpede înrevăzută vreme de un blitz în cristallul linoleumului din bucătărie, fu aceea a tot felul de literați. — scriitori, critici ori mai ales dramaturg(i) — care apar, iată, din ce în ce mai des, din ce în ce mai mulți, pe ecranul televiziunii naționale. Cuminți, ca niște școlari, par mai curînd să repete o lecție preda'ă mai înainte de un profesor (încă nevăzut. Cuminți ca niște școlari, cu notițele în poală, — ba unii chiar se mai încurcă în ele, ca și cum nu ei ar fi cei ce le-au însălat, mai mult ori mai puțin în grabă, ori ca și cum hărțile acelea ar fi niște biete conspecte atunci puse prima oară alături, capitele disparate cărora în zadar vorbitorul le caută un fir călăuzitor.

Ei sunt, cu toții, declarat apolitici. Fără să știe ori fără să vrea a ști că orice vorbă rostită în fața a milioane de oameni este, din capul locului, politică și nimic altceva. Să fie asta doar

neștiință ori, dimpotrivă, fățarnicie și abuz de neștiința altora?! Ei sunt declarat apolitici dar te iau pe departe, te-nvăluie, despică firul în patru și patrule nu se mai face la loc fir (cum ar fi firesc) pen'că se deșiră pe drum. Nu contează că de cele mai multe ori te întrebi, la sfîrșit, ce-o fi vrut omul acela să susțină, unde-o fi vrut să bată, pe cine vizează? Dar, în definitiv, pentru vorbitor nu asta contează, ci cu totul altceva. De fapt, el își atinge întotdeauna scopul: aruncarea auditoriului într-o stare de buimăceală fals-hermeneutică care să învăluie ca într-o ceață cele câteva săgeți cu adresă mai mult ori mai puțin precisă, adică cele câteva aluzii, câteva mușcături în aerul gol (ca o repetare a mecanismului, să nu anchilozeze), dar cel mai ade-

sea o sămănță de fiere și de îndoială care fac albul să fie mai negru ca negrul, și negrul aproape lăptos. Tiparul seamănă, ciudat de bine, cu acela al multdiscutatelor reclame subliminare: în spatele unui discurs cu aparențe cu totul nevinovate se insinuează, parșiv, un mesaj de care nu ești conștient și care e cu atît mai convingător.

Iar dacă e să rămînem la mioriticul nostru spațiu în permanentă tranziție (transhumanți de două mii de ani) rețeta e mai simplă și aparține unuia căruia destinul i-a hărăzit pedeapsa ieremiadelor iterate săptămînal, iar nu din an în mai un precum preasupuse-lor domniei-sale slugi.

Oricum, ceea ce nu trebuie uitat nici o clipă este că toți aceștia sunt apolitici, însă tocmai de aceea s'ai, uneori, și te întrebi: dacă acuma sunt așa cum sunt, cum or să fie cînd s-or apuca de politică? Să te tot ții, atunci, discursuri, în balcoane, în cancelarii și pe bulevarde, aidoma gospodinelor binecunoscute pe toate meridianele, gospodinele acelea care, — de toate vîrstele și de toate sexele — atunci cînd cu vidul de putere, nu știau nici ele prea bine: să se bucure oda'ă cu unii dintre noi ori numai să le pară rău?

Mihail Oprea

Faptul că, uneori, tonul ba chiar și unele amănunte stilistice lesne identificabile par să fie de împrumut, e un lucru care nu are cine știe ce importanță, căci se datorează, întru totul, prea marilor străluciri a linoleumului din bucătărie.

marian drăghici

★ ★

lui Eugen Negrici

Poate că vorbind prea de timpuriu
despre moarte
Morții nici nu-i pasă dar
am provocat viața am ațâțat o
și ea mă avu în felul ei focos de
mairoană cu palmuiri
care m-au făcut să mă bălbâi și să
roșesc

să mă bălbâi și să roșesc.

N-aș avea nimic împotriva să mă
bălbâi da să roșesc da
mai ales acum că e iarnă și din criză
de foc
am ajuns să dorm în același pat
cu eul meu lângă eul meu

cu eul meu mistie
lângă batracianul ateu.

Destul confort ca să despic în patru
— o lemn de foc lăuntric o rece lemn
de foc —
firul celor spuse de un nebun-de-
suferință de un Kafka agonie
doctorului ce refuza să-i dea morfină :
„ucideti-mă sau sunteți un criminal !“

Cititorule, ce bei?

Apa sau v(o)alul?

Sunt un metafizician obscur — scârbit
de pripa

contemporanelor îl caut
pe Dumnezeu în toate cele : în infra-
structuri în golul din pahar în strălu-
cirea de candelabru stins a(l) vârstei
mele.

Cât despre
cât pentru
nelipsiții frustrați din public
o contemporanelor vă-ntreb : mai
nou ce beți

la jocuri de societate
apa sau valul whisky-ul sau voalul ?
Atâta tot. Până ce unul, din stângăcie
ori perplexitate

în toțul chefului sparse
pe trepte de ciment paharul.
Atâta tot. O dată-n viață ca să ajung
aici să fiu de față
ca spiridușii am mers pe vârfuri.
Pe vârfuri de copăcei : anii mei.

Fragment

din anul maimuței

Decodată m-am trezit singur pe mare
absolut singur — ei da !
marea era plină de pești de vapoare
însă nu exista.

Ce faci tu aici singur pe mare mi-a
zis cineva

o voce din mine care nu era a mea
ce faci tu absolut singur pe mare ?
Mă uit la pești la vapoare — și-aștept
să se nască maimuța mării din mare,
grea

cu o floare pe piept
cu o floare mică izbăvitoare strânsă
la piept.

Dar marea nu există cum nu există nici
tu
nici acești pești nici aceste vapoare
ci Totul e un bob de sare
rostogolindu-se arzând
peste obraz la fiecare.

Tocmai de-aceea aștept.
Puțin îmi pasă de pești de vapoare
puțin îmi pasă chiar și de mine puțin
îmi pasă chiar și de mare
aștept să se nască maimuța pur și
simplu aștept.

Cât despre floarea aceea mică
izbăvitoare strânsă la piept
poate să lipsească până și ea

— Ei nu, zice vocea.
— Ei da, zise purtătorul de voce, ei
da !

Intre ei nu ! și ei da ! tocmai trecu
fâl-fâl viața mea.

Intre ei nu ! și ei da !
departe în pădurea rusească unde
umanitatea se cascadează
șarpele cu penaj roșu-roșu interminabil
fâl-fâl

incepu să se nască.

Fumătorul

O casă pustie iarna
o casă pustie indiferent de anotimp
pe malul fluviului o hardughie în fond
în care un bărbat singur stă și
fumează până noaptea târziu
privind pe fereastră în gol
nemulțumit fără să cunoască măcar
motivul
nemulțumirii sale. Poezia ? Viața ?

Acest tărâm glorificat
de venirea barbarilor ? Invescindu-ne
cu barbarii am stat la masă
cu barbarii am băut vin
în cărțile barbarilor am căutat calea
adevărul și viața
în casele barbarilor unde e zeu
însuși batracianul ateu
femeile noastre nascură în orăcăitul
general
famelici bebeluși de barbari.
Oamenii știa care erau totuși o
soluție (după Kavalis)

gata, rămân la noi definitiv.
Toți până la unul vom deveni de
bună seamă barbari
toți până la unul tu eu
vom orăcăi în țara
batracianului ateu.

La venirea sa Domnul
va găsi aici / dacă va mai găsi
o casă pustie iarna
o casă pustie indiferent de anotimp
pe malul bălții o hardughie în fond
în care un bărbat singur stă și
fumează până noaptea târziu
privind pe fereastră în gol

și de jur împrejur sub luna târâș
însăngerată
un popor de barbari cerându-i capul,
orăcând

în timp ce el își aprinde țigara
iarăși și iarăși își aprinde țigara
privind pe fereastră în gol
așezându-se și ridicându-se de la masa
de scris
nemulțumit fără să cunoască măcar
motivul
nemulțumirii sale. Poezia ? Viața ?

Cîntec naiv.

Tocilăreasa

Într-o lume plană antifonată
tocilăreasa domni
ha ! tocilăreasa domni —
șoara își dedicase mințea cărții
lui Dumnezeu inimioara.
Pentru mine așa cum sunt
i-a rămas o spaimă oarbă o ruină a
răbdării pe pământ.
Rar mica limbuție la un pahar.

Alteceva nimic dacă facem abstracție
de surâsuri de mâinile
ca niște surâsuri de mâini
la un trup șerpesc deja straniu și
precum odoarele de neafins. Dar cum
să facem abstracție ! Tocilăreaso iată
îți spun

ăst cânticele de dragoste în vremi cu
SIDA îți spun
ăst cânticele de mut cu clopot într-o
lume plană antifonată

cu în felul meu bună parte din viață
am fost un mut cu clopot
tu nu tu în felul tău bună parte din
viață

ai fost un mut cu clopoțel

cling-baaaang ! așa comunicam — ha !
n-am deschis gura
să nu ne pierdem sufletul ?
cling-baaaaaaang ! n-am deschis
gura

să nu ne pierdem capul, ha !

Arta meseria mea.

Nud de bărbat

cu pălărie
și pasăre neagră

Acest bărbat vesnic simplu
are cultul prieteniei — deci
își pune pălăria și pleacă
definitiv în America.
O pasăre vesnic neagră
cântă în ceruri iubirea mea
spune el gol punându-și pălăria
plecând

Dumnezeu știe unde

știe unde
știe unde
definitiv în America —

pe o străduță cu gropi
seara într-o urbe săracă zice eu
într-o vreme de lacrimi zise Matelu
într-un timp de făcut bau-bau în
fabrica de bani de pus golani
la udătură zise nepotul lui Mateiu
cu pumnul negru în gură
cu un surâs nou-nouț
proaspăt fotografiat în America.

CĂRȚILE SĂPTĂMÂNII

CARTEA ÎN SERIAL

Ultima modă este opera ca serial (și corolarul ei — cartea ca episod). Cartea este acum în primul rînd marfă. Editura n-o tipărește dacă nu se vinde. Difuzorii, extrem de critici și atenți la ciștișul lor, o refuză dacă li se pare, după criteriile lor, cu totul altele decît ale noastre, că „nu merge“. Ca atare, odată lansată cu succes, o carte trebuie continuată sau măcar trebuie să lase prin amănunte extraliterare impresia continuității.

În afară de Rocamboles (la difuzare se citește cum se scrie), ajuns pe la fascicola nr. 25, și romanele Sandrei Brown, de care ne vom ocupa altădată, cele mai vindute scrieri par a fi romanele de război ale lui Sven Hassel și cele de spionaj ale lui Pavel Coruș.

Romanele din seria Sven Hassel („Gestapo“ & comp.), Editura Nemira au început să se tipărească în 1990 și

au ajuns acum la cel de-al 11-lea volum (dacă n-oi fi scăpat ceva). Ele beneficiază de traduceri foarte bune spre excelente. Sven Hassel, danez, fost soldat într-un batalion disciplinar de blindate german, parcurge un traseu imens pe toate fronturile ultimului război mondial și trăiește un număr fabulos de întâmplări, pe care le relatează într-o ordine arbitrară. Sven-personajul are o evoluție modestă, eroii principali fiind camarazii lui Micușul, Heide, Porta și alții. Apar un număr enorm de personaje secundare din toate armatele și națiile, inclusiv pensionarele unui bordel din Dobrogea a căror „madamă“, colaboratoare cu Gestapo-ul, e spinzurată scurt de bravi soldați, drojdie socială, desigur, dar neglînd cu turnătorii și lingăii.

Pînă la urmă Hassel pătește cam prea multe pentru un singur om, colegii lui încep să se repete și totul ajunge să semene ușor a peltea. Volumul cel mai reușit este cel intitulat Monte Cassino. Serialul a fost desigur un succes financiar dar pînă la un punct, și unul literar. Totuși treaba se cam lungeste.

Apropos de best-seller și Nemira, am văzut deunăzi un volum cu o copertă fioroasă foc. Titlul, Moartea lui Mercurio, alături de sigla Nemirei, promitea un roman despre vreun spion cu numele de cod extras din Shakespeare. Cînd colo, ce să vezi, era o culegere de articole acad. prof. dr. Eugen Simion, și mai costa și 700 de lei. Am pus banii la loc în buzunar și mi-am văzut frumușel de drum.

Romanele lui Pavel Coruș (Editura Gemenii SRL) au ajuns la cel de-al

cincilea „episod“. Aceste volume sînt un fel de confesiuni ale unui „inițiat“ despre care rezultă că ar fi securist român multilateral dezvoltat și atoateștiutor, un fel de James Bond fără 007. El vorbește tot ca în romanele de spionaj clasice, dar cu un „plus“ de vulgaritate dat de faptul că, atunci cînd îl imită pe San Antonio este, spre deosebire de model, complet lipsit de umor. De aceea stilul e nefericit și trivial.

Personajul știe tot despre misterele Revoluției și îi ia din schrt pe Iliescu, Măgureanu, Brucan et comp. Să spună cine a tras în noi. Versiunea naratorului (și probabil a autorului) e că teroriștii erau un amestec de KGB-CIA făcuți pierduți de „dușmanii poporului“ pentru a compromite dulcea securitate română care, se afirmă, negru pe alb, „a fost în întregime de partea poporului și a revoluției“.

Lucrurile se complică atunci cînd autorul se substituie voii naratorului. Astfel, într-o prefață semnată cu numele său, autorul împrumută stilul și faptele naratorului din roman. Deși, mai sus, recunoaște că ele sînt parțial fictive, Chestia asta dă impresia, cititorului neatent, că tot ce se relatează e real. Iată ce spune autorul (nu naratorul) : „Mă bucură interesul pe care flacăii unchiului Sam (adică CIA, n.m.) îl arată pentru cărțile mele“. Și apoi „Șeful serviciului Operațiuni Neconvenționale din cadrul CIA mi-a dat de înțeles...“ Dacă n-ar semăna cu o diversivone, aș zice că autorul suferă de o gravă mitomanie de tipul celei care-l apăsa pe Karl May care, după ce scrisese la persoana întii un sac de romane ajunsese să se creadă Old Shatterhand și le arăta musafirilor „dobaritorul de urși“ agățat în salon.

CĂRȚI NOI

ADIO, EUROPA — I.D. Șirbu — roman, Ed. Cartea Românească, 380 p. 480 lei.

VEȘTI DE LA MARGINEA ACO-
PERIȘULUI — Victor Munteanu —
poezii, Ed. Saeculum, 94 p. 260 lei.

NODURI GORDIENE — Ghe. Grosu —
texte satirice, Ed. Doris, 140 p. 280 lei.

EȘTI MILIONAR — Jay Leibold —
roman, Ed. Olimp, 128 p. 349 lei.

FULGERUL NEINTRERUPT — Nor-
man A. Fox — roman, Ed. Olimp,
208 p. 449 lei.

GOODBYE JANETTE — Harold
Robbins — roman, Ed. Olimp, 444 p.
1100 lei.

Oricum ar fi, din punct de vedere, să zicem „istoric“ variantele avansate în aceste romane sînt fantastice pînă la SF. Iar din punct de vedere literar, ce să mai vorbim. În conflictele cu CIA băieții noștri vorbesc astfel : „Bă, păstaie, te fac sifonaut !“. Pînă la urmă însă, mai în glumă, mai în diversivone, Pavel Coruș vîndu cinci romane din serie ceea ce nu trebuie să-i fi căzut rău. Că dolarii manevrați dezinvolt prin acțiunea cărților par cam fictivi.

Horia Gârbea

RISIPIRILE UNUI «ÎNSUFLEȚITOR»

Din mii de pagini de jurnal ale lui Petru Comarnescu, o revistă milaneză, pe care mi-a pus-o în mână un amic, selectează (în numărul din mai, 1992) câteva zeci care acoperă perioada de crescînd tensiuni a anilor 1931—1937. Sunt însemnări febrile, nervoase, într-un accelerando care, pe fondul unei labilități extreme, glisează mereu între entuziasmul prielnic îmbătării de sine și mahmureala unor insatisfacții ce se precipită într-un complex incomodant.

Cu generația lui scânteietoare, Comarnescu e solidar, însă nu din caleafară. Agitat și nerăbdător, furat de euforia unei verve risipitoare, trecând mult prea ușor de la vanități naive la deprimări ce nu-i stimulează interiorizarea, „proteicul” locvace suferă atunci când (i se pare că) unii nu-i recunosc disponibilitățile abundente. Captivat, pînă la inflamarea sentimentală, de lucrurile frumoase, profesând o flexibilitate care nu îngăduie „fixarea”, eseistul, om-de-vorbă-luto se îndoieste de alții cu atât mai mult cu cât, în intensificările lucidității, prinde a se îndoi de sine. I se întâmplă, e adevărat, să se flateze singur cu aprecieri care îi mîngîie orgoliul. E, chiar dacă lumea pasămite nu-și dă seama, mai „sincer” decât toți, mai „științific” decât mulți și, nici discuție, mai „democrat”. Ba, prințesa Marilha Bibescu îl socotește, de-a dreptul, cel mai „european”! Restul, criterioniști, capșiști e **tutti quanti** rămân, nu-i așa, niște „orientali” care, când ies din lăncezeală, cad în agresivitate. Destinându-și trăsăturile crispate, suspiciosul exultă în această măgulitoare oglindire de sine. În asemenea clipe nu se mai îndoieste că va izbândi. Are talent, are cultură și o pasionalitate im-pregnată de idealism. Ce mai, ar putea scrie multe! Excitat de îmbătătoare viziuni, optimistul din el se și vede, într-o splendoare a performanței, strălucind ca gânditor, ca scriitor...

Și atunci de ce, tot mai des, îi dă târcoale un săcăitor disconfort? I se pare că, în ciuda energiei imense pe care o cheltuiește zi de zi, de dimineață pînă seara (la „Rampa”, unde și-a propus să lanseze un nou tip de

gazetărie, la Fundațiile Culturale Regale, la Direcția generală a teatrelor ș.a.m.d.), de fapt nu face nimic important. Dintr-o dată, se simte oboșit, descurajat. Nu cumva îl părăsesc poezia în mediocritate? Există oare, cu adevărat, în sine o vână de creator? Și chiar dacă există, tot împrăștiindu-se în „nimicuri”, ca acum, unde o să ajungă? Doamne ferește, te pomenești că soarta îi rezervă o nu tocmai satisfăcătoare carieră de diletant cu moț! Nu că nu s-ar zbate. Nu-și mai vede capul de atîtea activități. Ține o conferință după alta, participă asiduu la congrese, vorbește la Radio, debatabate, la Capsa, ore în șir chestiuni care îi stărnesc pofta de controversă. Micile succese nu s-ar spune că îl ocolesc, plăcerea, și în artă și în viață, știe s-o guste. Da, și?... Cu ce se alege? Animatorul neobosit își descoperă, cu un frison, inapținutudinea de a se fixa. „Sunt de toate” — dar, alertă majoră: „Nu mă mai simt bun de nimic mare”. În loc de scapărătoarea realizare de sine la care năzuiește, îl pîndește eșecul. Tulburat de spectrul ratării, cro-

lește, iar și iarăși, planuri. Un roman, o piesă de teatru, cărți de eseuri, studii ample de filosofie. Și cîte altele... Cînd se va decide să-și transpună în operă, într-o operă importantă, sumedenia de proiecte? Dumnezeu știe! Deocamdată — ce paradox! — grăbitul domn amănă. Își scrie, cu discontinuități și salturi de umoare, jurnalul.

Nici în viața intimă soarta nu-i recompensează. S-ar zice, însuflețirile și buna lui credință. Se iluzionase la un moment dat, că un inocent erou de roman, că va alcătui, împreună cu o seducătoare Corina, un cuplu invidiabil. Curând, însă, își dă seama că angelica, blondă creatură nu-i decît o viperă hiperfoliculinică, o dezzechilibrată, un „monstru”. Iar el, soțul, un „imbecil de treabă”, de vreme ce-i suportă toate hachitele. Știind-o dominată afectiv, și probabil nu numai, de cînicul N.D. Cocea, mai poate crede, cu ingenua putere de autoiluzionare a oricărui spirit livresc, că zurlia o fi totuși sinceră. Că poate îl iubește. S-ar putea, mai știi, ca și copilul ivit nu de mult pe lume să nu fie al celuilalt. Și iarăși îndoiești, iarăși remuscări, sfârșite, cum e și firesc, într-o prelungă senzație de lehamite. De dezgust. Crizele, totuși, trec. Păcat că și tîne-rețea!...

Intr-adevăr... Uitându-se în oglindă, cochetul observă că, ei, da, se urăște. Asta, bineînțeles, îl indispuce. Parcă nu avea destule motive să fie nemulțumit!... Cîte un flirt, din când în când, nu-i alungă decât vremelnic sentimentul de singurătate. Bruce nefericit își dorește, în toiu acestor crize, s-o sfârșească, să se rupă chiar și de cei apropiați, să plece din țară. Mai ales că, întors din străinătate, spuneam, pe Petru Comarnescu îl izbește amalgamul balcanic de „mocirlă plus viespărie”. Lipsa de civilizație, lipsa de igienă, ți-gănia. Iar pe un alt plan, intoleranța, inegalitățile, discriminarea sovînică. De o parte, o mână de bogați, de cealaltă, sărăcimea. Așa vede Comarnescu. Fără să stea mult pe gînduri, el redevine „socialist”, ba chiar „comunist”, alin-du-se în opțiuni cu, de pildă, chelnerii de la Corso. Estetul contemplă acum, cu un accent de admirație, sculptura Verei Muhna, „Muncitorul și colhoznică”. Altfel, nu se amestecă în politică. Îi este prea destul să vadă cum foști și actuali prieteni se împart în două tabere — unii, puțini, virind spre stînga, alții afirmînd tot mai pronunțate simpatii de dreapta, „naționaliste”, le-gionare. Încrâncenarea crește, se lasă întinericul, războiul se apropie.

Ar mai fi, cu toate astea, prilejuri de relaxare. Lectura, cum altfel decât frenetică, apoi concertele, o partidă de inot la Lido, un bal, nu tocmai prolefar, la Mogoșoaia, o petrecere cu prietenii (unde, când e vesel, și puțin grizat, schițează dansuri de caracter, sau, folosind șoșonii drept mănuși, boxează cu Mircea Vulcănescu). Mai sunt și călătoriile, firește. Evocînd o plimbare cu barca pe Lacul Lemana, diaristul intră în transa inspirației ca și poeticești. În decor nocturn, sub cerul de un „dramatism răscolitor”, singuraticului i se pare a fi intrat în conflict cu infinitul, cu „gala stelelor și a lunii”. Pentru o clipă, îl încearcă fiorul „transcendenței”.

Dar colea, în contingent, pe malurile îmbalsămate ale Dâmboviței... Ipocrizie,

ifose, suficientă. Ce spectacol, să vezi „măncătoria” dintre intelectuali, san-tajul trivial (un tartor fiind Zaharia Stancu), calomnia, Petru Comarnescu își revine greu din șocul pe care îl produce campania defăimătoare a energumenilor de la „Credința”. Explicabil, Colțoșii, cu o alățare pe care o concu-recază numai tenacitatea în malignități atacă într-o manieră abjectă a dezgus-tătoareii foi care își zice astăzi, cu e-norm tupeu, „România Mare” (foaia securiștilor de pripas). Înșinuări, strop-șeli, ponegriri. Scandalul profitabil...

O lovitură greu de suportat. Noroc de cereul de prieteni, unde hărțuitul își regăsește cheful de toate cele. Numai că și aici, în splendida elită a tînerimii, se iscă animozități, certuri, discordii. Toxinele propriilor neîmpliniri îi perturbă și lui Petru Comarnescu uitătura. E, nu rarori, pătimaș, chiar dacă invocă și argumente care i se vor fi părănd juste. Mircea Eliade sau Mircea Vulcănescu, dar nu numai ei, ies dinuinați din aceste impulsive evaluări. Primul un egocentric, cultivă, iată, imaginea unui „supraom”, suficient sieși (în plus, „pare a se îndrepta către rigurozitatea și obiectivitatea descărnată a omului de știință”); cel de-al doilea dizertează savant, vag preocupat de reciprocitatea comunicării. Nici D nu Noica — se oțărște logofilul — nu-l lasă să se desfășoare, monopolizînd orice discuție. Comarnescu se arată oarecum dezamăgit de filosoful-eseist (tentat să constrângă fluidul vieții în structuri abstracte de cugetare), precum și de Eugen Ionescu, negativistul, mereu pus pe zeflemele și ostil aprofundării. Inteligent, tăios este Emil Cioran, însă el riscă să-și cantoneze disperările într-o „suficiență dogmatică”. Cu toate ciudăteniile lui, de dămnat fără șansă, scepticul, chinutul Emil Botta rămîne unul dintre puținii aleși (un fel de „Greta Garbo masculin”, îl portretizează, neinspirat, Comarnescu). Pentru Mihail Sebastian, văzut ca „pre-zumțios”, și „nesincer”, ca și pentru Mihail Polihroniade, „fudul”, în „mediocritatea” lui, „americanul” nostru nutrește după cum se vede, o ireversibilă antipatie. În ce o privește pe Sorana Topa, actrița-teozoafă, cu aerele ei de atotștiutoare, ar face bine să-l scu-tească: e, asemenea altor surate dedate cogitațiunii, una dintre acele iritan-te „găște krișnamurtiste” care se înghesule, ca la o soarea, la reuniunile literare.

Puțini sunt cei care scapă cu bine din această turnură nevrotică a jurnalului. Unul ar fi Marcel Avramescu, „mai diabolic decît Fântăneru și Cioran”. Apoi, finul, meditativul Anton Holban, Camil Petrescu, de o inteligență autentică (deși oarecum... „farsor”), spiritualul Șerban Cioculescu, Anton Golopenția, cu ținuta lui morală de netăgăduit, într-o măsură și Tudor Vianu, erudit dar fără prea mult nerv. Dintre cei stabiliți în străinătate, Ștefan Lupășcu (nu și „geniul” Pius Servien). Arșavir Aterian, Alf Adania, cărora li se alătură, când și când, Emil Botta, navighează, boem, pe „corabia cu ratați”. În rest, Al. Vianu e, nici vorbă, un „prost”, Petre Boldur, o „lichea mică”, Petru Manoliu, un grandoman (care se crede Eminescu!), Sandu Tudor, un șantajist (nu degeaba și Tell și Vulcănescu îi aplică, fiecare, o corecție). Const. Fântăneru, un „iluminat” pizmaș, Paul Sterian, o fire labilă, imprevizibilă, el avîndu-și „trăsneala” lui, Mircea Grigorescu, cam invidios și nu lipsit de anumite opacități, Romulus Dianu, un intrigant, răutăcios și impertinent, Ian Petrovici, retor mare, nimic de zis, dar cabotin și demodat.

Dacă obsesia nerealizării dereglează cumpăna aprecierilor (nemulțumitul coborîndu-i, cu severități de cenzor, pe unii și pe alții), ea imprimă, în schimb, notațiilor o înfrigurare din care, între exuberanță și zbulcium, scapără accentele de personalitate. Neliniștit că nu și-a dat încă măsura, memorialistul nu sesizează că izbînda la care, tensionat, aspiră s-ar putea să fie, cu nădufurile, cu neastîmpărul, dar și cu pulsațiile lui de dramatism, chiar acest jurnal. O întinsă suită de evocări în care Petru Comarnescu își pune în operă vocația — aceea de „însuflețitor”.

Florin Faifer

O ISTORIE ILUSTRATĂ A LITERATURII ROMÂNE CONTEMPORANE

văzută de Ion Cucu

INEDITE : Demostene Botez și Perpessicius

Doi ambasadori ai culturii române : Zoe Dumitrescu-Bușulenga și Dan Hăulică

Dialog Mihai Ursachi — Lucia Negoită, arbitrat de un director în Ministerul Culturii : Ion Țugui

haiku

Copii string crengi rupte
Unul cade
într-o rază de soare.

fel umane ține de mirajul pe care îl exercită extincția în viața individului. Simplificând lucrurile putem spune că proslă și a vieții, iar inteligența a morții.

GLOSSĂ

Un tânăr poet se născă de curînd de ce mor oamenii la vîrste diferite. Ipoteza lui, absolut plauzibilă, cum că istoria eternității, în echilibrul ei incomprehensibil, ar avea uneori nevoie de ceea ce noi numim „morți premature“ mai curînd decît de viețile acelor oameni — pare formulată ea însăși din punctul de vedere al acestei puteri supreme, lăsînd oarecum la o parte tocmai semnificația umană a acestei morți.

Eu unul — fără a neglija ipoteza confratelui meu, care poate coexista foarte bine cu aceea pe care o voi dezvolta mai jos — cred că morțile diferite înseamnă de fapt (deloc tautologic!) fundamentala diferențiere între indivizi, atunci cînd viața voles-nolens înseamnă o apropiere. Dacă vrem să fim, trebuie să murim la vîrste diferite. Cei ce mor la aceleași vîrste sînt sosii, gradul lor de personalizare e foarte mic, aproape insesizabil. Dacă viața nu poate să iasă din anonim, moartea trebuie să te scoată din acest anonim, și pentru asta contează momentul și împrejurările alese. Personalitatea fiecărui om se dezvăluie de-abia à rebours, în funcție de moartea sa. Nu un plus de viață adaugă ceva unei personalități, ci momentul morții cu caracteristicele lui inefabile. Alteritatea, ca principiu genetic, poate fi satisfăcută de o formulă, însă alteritatea inteligen-

Un filosof și un măcelar pot muri în aceeași zi, și chiar la exact aceeași vîrstă, însă morțile lor fi vor complet diferite. Nu introduc aici nici un fel de morală îngustă : măcelarul, singele etc. Faptul că unul lucrează cu ideile și altul cu materia nu are nici o importanță. Relevantă e împrejurarea că unul se îndolește inevitabil de ce gîndește (altfel n-ar fi filosof !), și că celălalt e atît de implicat în materia concretă a lumii, încît e dincolo de orice indoială. De ascmeni, admînd faptul că amîndoi sînt credincioși, deci pentru amîndoi moartea constituie o minuire, ne putem totuși întreba dacă pentru cel ce lucrează cu ideile minuirea nu îmbracă forma unui rug menit a spulbera ereziile ce se nasc inevitabil din exercitarea excesivă a rațiunii, în timp ce pentru măcelar ea n-ar lua decît o formă benignă, de judecător al păcătoșeniei trupești.

Și ne putem în continuare întreba dacă pentru intelectual moartea nu e mai stringentă și mai încăpătoare decît pentru cel ce muncind cu mîinile o mai poate aștepta o vreme. Căci mîinile, semn dublu, se pot alina una pe alta în așteptarea adevăratei minuituri, în timp ce creierul suferă atît de unicitatea lui cît și de invizibilitatea și impalpabilitatea lui, ceea ce-l aruncă într-o perpetuă stare de crîșpare angoasată ce nu-și află altă perspectivă decît cea a extincției.

Constantin Abăluță

zeno ghițulescu

Unde e?

Unde e
magul culorii harfă transcendentă
peste arcuite jocuri de glicine

unde e
sunetul curcubeului desferecat
din lăcașul de taină

spuneți-mi unde e
cavalerul spadelor din zori
fredonînd risipă de galbeni porumbel?

Cineva l-a văzut
urcînd o scară de azur
alții spun că ar fi coborît
adinec undeva în taverna
cu rachiu de noapte frumoasă
și s-ar fi îmbătat prea rău
să se mai poată întoarce.

E ora

E ora cînd barmanul nu poate alunga
monotonia străzii pătrunsă
printre scaune părăsîte
cînd conștiinciosul elev renunță
rezolvarea problemei privînd
cum iepurii de casă se-nvîrt
în jurul unei axe ideale
e ora cînd gospodina vede praful pe
șifonier

și nu lscă nici un gest
e ora cînd vagabondul cu țigara stînsă
se așază pe o bornă la răspintii
neștiind încotro să se îndrepte
e ora cînd filosoful se acoperă cu
un pled

crezînd că se va feri
de frigul infinit.

Balonul

Cînd caldarimul geme cu urme de leșii
și ciinele scîncește pe străzile pustii
cînd țipătul reverberează în ființă
deschide guri de spaimă și căință
cuvîntul cînd nu înfilnește alt cuvînt
doar golul fără de mormînt
cu ultime puteri m-agăț de un balon
ornat de un copil în roz bombon
să fie soare fără de apus
crezînd că nu mă va ajunge
ochiul îngeresc ce plînge.

Rînd pe rînd

Rînd pe rînd cedam
cite o parte din teritoriul sacru
cîntat de volevozii gîndului
pentru care am luptat și m-am rănit
în spinii cerului
rînd pe rînd
semnele crescînd spre culmi
se abureau de-o străină răsufare
și singele-mi ce încălzea zăpezi de crîn
trecea
în arșița tăcerii.
Livada cu minuni în loc de fructe vii
freamătă în vînt cu glasuri de stafii
venînd să îmi șoptească legenda unui
tron
din țara nimănu.

Urmăritorul

Un ochi urmăritor s-a ține
de gîndul meu de dragostea din mine
mă-nconjură viclean în bunul strîns
pe drumu-nsingurat sub cerul plîns
cu umbra-i veștejindu-mi floarea
din gol stîrnindu-mi arătarea
prin amintirea scoasă de șamanii
veniți din beznă să îmi surpe anii
și raful sfînt ce e de vină
că m-am născut spre hrana de lumină.
Voci surde se-nțetele în absidă
zidindu-mă pe-nec în lumea vidă
să văd cum în suflarea cea de lut
se stîng miracolele de-nceput.

Moștenirea Paciurea

O retrospectivă **Dimitrie Paciurea** este oricând un prilej de reconsiderare a unuia dintre cele mai solide fiioane estetice și stilistice, care au alimentat timp de aproape un secol sculptura modernă românească și europeană. Dacă Brâncuși nu ar fi luat drumul pribegiei, arta sa ar fi rămas poate, o simplă promisiune, ce-i drept, genială, a spiritualității acestor locuri. Exact această soartă împărtășește azi sculptura lui Paciurea. Opera sa, ca și ființa sa organică, n-a avut privilegiul de a părăsi vreodată fruntariile țării. Sau, dacă s-a întâmplat, totuși, odată (cu enigmaticul proiect de monument închinat poetului național, Mihai Eminescu, deplasat la Bienala de la Vene-

ția, de unde ecouri nu prea deținem din epocă) această „cutezanță“ a fost plătită cu sfărâmarea pe drumul de întoarcere a capodoperei. Cel puțin așa vorbesc mărturiile scrise ale vremii și unele surse dăinuind în posteritate.

O soartă și mai implacabilă a țintu-țit creația acestui mare artist într-un soi de uitare amabilă. Zeci de ani referirile la opera lui Paciurea erau scăldate în platitudini și considerații generale. Mulți deplângeau grava lipsă de receptivitate a occidentului față de creația acestui înainte-mergător al sculpturii moderne europene, dar nimeni nu cuteza să întreprindă ceva substanțial, pentru ca opera acestui

litan să fie cunoscută cu adevărat la el în țară!

Abia după al doilea război mondial două retrospective majore au punctat comemorativ destinul lui artistic. Alte gesturi recuperatoare s-au împlinit prin osârdia unor colecții și muzee din provincie. Niciodată opera sa nu a fost reunită într-o prezentare atotcuprinzătoare, deși ea se află în întregime în țară!

Și de această dată, Muzeul Național de Artă are meritoria inițiativă de a grupa o reprezentativă colecție de creații, aflate în propriul inventar, dar niciodată arătate lumii într-o atât de bogată cuprindere expozițională. Este ceea ce se numește o etalare de valori patrimoniale, în care sculptura lui Paciurea ni se dezvăluie în ceea ce are ea mai substanțial și, într-un fel, definitiv. Din câte cunoaștem, în structura viitorului parcurs muzeal al Pinacotecii naționale, aceste lucrări, expuse azi privirilor noastre, vor face obiectul unor săli consacrate exclusiv marelui sculptor.

Până atunci, drumul mântuirii acestui nedreptățit al artei noastre a început să prindă contur într-un efort de reconsiderare pe măsura valorii și a importanței creației ce ne-a lăsat-o moștenire. Este de așteptat și o abordare exegetică mai serioasă și mai ofensivă, în termenii competitivității pe care o reclamă privitorul contemporan, cu mijloace pe care le avem de

acum la îndemână. Multe dintre proiectele sale monumentale au valabilitate și astăzi. Locul său în formarea școlii naționale de sculptură, vigoarea și prospețimea viziunii sale plastice, situate undeva în prelungirea curentelor clasiciste și romantice ale vremii, fac din Paciurea un fel de Rodin al Estului european; în arta modelajului plasându-se chiar deasupra maestrului francez. Sculptura lui Paciurea are forța și dramatismul armoniilor simfonice beethoveniene. Formele pe care le-a imaginat, celebra suită de „Himere“, ca și Satirii ori a „ego-ii“ statuare de mici dimensiuni, risipite azi prin diferite colecții de stat sau particulare, îl definesc drept un renascentist târziu în formă, dar foarte modern în expresie și în tehnicile folosite. Capacitatea sa de abstractizare nu anulează coerența construcției formei, nici nu evocă repere arhetipale. El rezumă, cu precădere, detaliile esențiale ale formei anatomice, supunându-le unei poetici în care trăirile fundamentale ale omului dobândesc consistența materială. Durerea, suferința, teama, vișul, furia, ura capătă astfel distincția supremă a portretului uman. Expoziția Paciurea de la Muzeul de Artă este un prim demers către eternizarea operei lui în conștiința contemporaneității și a neamului său.

Corneliu Antim

muzica

Concerte extraordinare

Sfârșitul de stagione continuă să ne rezerve surprize, reușind să ne atragă în sălile de concert în cluda căldurii și neazurilor cotidiene.

La Sala Radio, concertul din 15 iunie se anunța a fi un eveniment artistic, propunând Requiem-ul de Mozart sub bagheta lui Horia Andreescu, soliștii fiind, în mare parte, oaspeți de peste hotare. O soprană — Mihaela Mingheraș — româncă stabilită de multă vreme la Paris, o mezzosoprană — Liliana Bizineche — care, cu un deceniu în urmă, atrăgea atenția prin calitățile sale vocale deosebite, iar acum revine ca oaspete din... Lisabona, unde locuiește dar și cântă, tenorul Dan Speerscheider (Germania), despre care nu prea știm multe și bass-baritonul Ion Țibrea de la Cluj. Un cvarțet sui-generis, care ar fi putut fi bun ținând seama de experiența și calitățile (în principiu) de excepție ale interpretilor. Din păcate nu a fost să fie așa, pentru că, plăcută și muzicală, Mihaela Mingheraș s-a topit de emoție, semn că „acasă“ examenul este mai greu de trecut, mai ales când nu prea cântă nici în străinătate, tenorul Dan Speerscheider nu a dovedit nici un fel de atribute artistice, nici măcar voce, iar Ion Țibrea, atunci când s-a auzit, nu a evoluat la nivelul său obișnuit pe care Lam apreciat în numeroase ocazii; singura care, de la primul sunet, ne-a convins că este, într-adevăr, o cântăreață, a fost Liliana Bizineche, a cărei voce amplă, consistentă și sigură, a „umplut“, dintr-o dată, scena. Fiecare cânta în felul său, omogenizarea ansamblului neavând cum (și când) să se realizeze în condițiile în care, veniți din patru colțuri ale Europei, protagoniștii se întâlneau pentru prima oară. Spre deosebire de evoluția din seara wagneriană prezentată anterior, orchestra Națională Radio, aflată sub bagheta aceleiași Horia Andreescu, nu a mai avut resurse interioare de mobilizare, astfel încât incertitudinea, decalajele și suprafețele anoste au fost (cam) multe, deși nu reușit și secvențe frumoase (ca de altfel și în Simfonia Jupiter cu care s-a deschis concertul). Pe ațeleași coordonate a

evoluat și Corul Radio (dirijor Aurel Grigoraș) care ne-a dezamăgit prin lipsa de omogenitate, prin asprimea și emisia „deschisă“ a tenorilor care cântau ca crucii unei unități militare, prin intensitatea necontrolată uneori și imprecizia intrărilor; sopranele au sunat totuși mult mai bine. Cu atât mai surprinzătoare a fost reacția publicului care, încântat probabil de această manieră de a cânta „cu mulți decibeli“, a aplaudat și ovacionat frenetic... corul.

Două zile mai târziu, Muzeul Național Cotroceni a fost gazda unui recital extraordinar susținut de Liliana Bizineche, având, de asemenea, multiple semnificații. Sub genericul „Oaspeți din diaspora“, serata era menită să ne ofere șansa de a asculta cum cântă o româncă după studii cu Elizabeth Schwarzkopf, sau cu Ileana Cotrubaș, angajată a operei Sao Paolo din Lisabona, unde a debutat alături de Domingo, pentru a cânta apoi cu José Carreras, Nikolai Gedda, Jose Van Dam, Peter Schreier. Am urmat, de altfel, un program de lieduri, și piese camerale alese în special din creația franceză a începutului de secol — Debussy, Faure, Poulenc; debutând cu câteva bergerette, urmate apoi de miniat-uri semnate de Reynaldo Hahn, Liliana Bizineche, acompaniată de Paula Grimaldi, a încântat asistența prin frumusețea și luminozitatea vocii sale (cu sonoritate de soprană plină, necum de mezzo); din păcate, însă, lucrările alese, având scriitura preponderent în registru mediu, nu au permis dezvăluirea potențialului său vocal în grav și acut — să ne mulțumim cu atât, deși așteptam, măcar, ca bis, o arie de operă concludentă. Ne-a oferit doar un neaș... „Aolică mor, mor, mor“, pentru a demonstra că românul rămâne român chiar și la Lisabona. În transmisie directă la radio, recitalul a durat cam mult, dar expresivitatea și eleganța frazei, sensibilitatea și cochetăria care au marcat în trecut demers artistic, au compensat așteptarea noastră.

Recitalul a constituit, în același timp, prilejul unor donații destinate reconstrucției bisericii Cotroceni, spectatorii răsplătind prin aceasta și amabilitatea prin care directorul muzeului, dr. Ioan Oprea, muzicograful și muzicologul Carmen Florjan au oferit, timp de o stagione, scrieri de artă adevărată. Manifestarea a fost onorată de prezența noului director al muzicii din Ministerul Culturii, Marcela Stoica, precum și membri ai corpului diplomatic.

Anca Florea

parțial color

O iritare a revanșarzilor

Mulți s-or fi așezat în fața televizoarelor, să-l mai vadă încă o dată pe acela care, în perioada post-revoluționară, a bătut toate recordurile gazetărești. Lider de necontestat (în afara celor orbi și orbiți de patimi) al presei independente, continuă să fină tirajele în jurul incredibilei cifre de 600.000, tocmai acum când prețurile devin galopante (inclusiv al ziarelor), acordă audiențe, oferă recompense, sponsorizează acțiuni culturale, intermediază și joacă, uneori, rolul unei mame a răniților, mai ales pentru aceia care, după ce l-au hulit o vreme (vezi jilăvișii decembristi), vin să-i sărute mâna și să-i ceară protecție. Generos, ca orice pașă înfloritor, își aruncă și înspre ei daruri, neuitând însă a le atrage atenția că sublimul e foarte aproape de ridicol, atunci când nu sunt respectate proporțiile. Și, mai este ceva pe care reporterul, Vartan Arachelian, crezându-se doct și inspirat, nu a putut-o întâi: lovitura mortală pe care Cristoiu a dat-o revistelor naționalist-comuniste, înșurubate un timp în minciuni ca insomniile într-o vreme caniculară. Mai ieri, a falimentat hardughia lui Sărașu, azi se surpă șandramaua lui Păunescu, mâine ne putem aștepta și la alte surprize. De altfel, scăderea vertiginosă a tirajelor unor gazete trebuie căutată și în ofensiva trustului *Expres*, în interiorul căruia ființează principii ferme, moderne, imparțiale de informare rapidă, eficientă și — am zice noi — albă. O parte din acestea au fost dezvăluite în emisiunea respectivă de însuși creierul acestora, o altă parte e ușor de înțeles. Vrem nu vrem să recunoaștem, fenomenul Cristoiu e evident și trebuie înregistrat ca atare. După ce a glisat prin domenii apropiate, nu fără succese notabile, lată, celebritatea — nu ne sfiim deloc să folosim acest termen — și-a căpătat-o tocmai acolo unde și-o dorea

mai puțin. Au și zeci socotelile lor! Nu înseamnă că l-au jucat la zar, peste noapte. Cine-și amintește mai bine, și-n perioada predecembristă Ion Cristoiu ne avertiza că-i dotat pentru o asemenea profesie. A înviorat „Suplimentul Scânteii Tineretului“, a animat revista „Teatru“, a întemeiat o publicație estivală, a șocat în multe rânduri prin schimbările sale de registru și chiar de viziune, devenind ad-hoc un seismograf extrem de sensibil ce înregistra fidel orientările clipei. Bun psiholog, sociolog desăvârșit, dă senzația că face jocul cititorului, tocmai pentru a-l atrage într-o cursă și a-l scoate de sub protecțiile false, ce nu-l puteau duce decât spre un partizanat păgubos. A vorbit alegătorilor pe limba lor, i-a avertizat de pericolul ce-l paște, alăturându-se neocomuniștilor, și, în acest fel, a subminat platformele politice ale unor partide întemeiate pe erori și delatțiuni, fără ca el, acest analist politic de primă clasă, să inițieze vreun program sau să lanseze vreun partid.

Spațiul ne este restrâns. Despre ceea ce se petrece sub ochii noștri se pot spune multe și se pot face speculații numeroase. Desigur, nu ar lipsi nici unele accente critice. Dar nu ele ne interesează acum. Important este că, stabilind o punte cu marea gazetărie interbelică — nu *Universul* ci *Curentul*, poate fi invocat mai degrabă Șeicaru decât Popescu — Ion Cristoiu e mai mult decît o instituție de stat, care, oricum, poate fi bănuită de servilism față de putere, e mai mult decît un partid al maselor, adunate la întâmplare, ba, am putea spune, mai mult chiar decît o direcție reformatoare. E o stare de necesitate, ce convinge în afara doctrinelor militare și politice, o speranță că procesul democratizării e ireversibil și, nu în ultimă instanță, o iritare perpetuă pentru revanșarzi și nostalgici, capabili să inventeze orice pentru a-l elimina din topul preferințelor celor mai mulți.

Marin Teșan

Ardian Kycyku (Albania)

ÎN IMPERIUL PIETREI

Când i-am povestit că după aceea pe mine m-au izgonit din liceu și m-au surghiunit într-un loc unde era atâta stân, că încât până și mormintele nu erau săpate cu cazmaua ci cu dinamită, el a rămas șocat. Aveam impresia că prin ochii mei încerca să compare vânățiile cele mai negre ale vieții sale cu ale mele. Față de doliul meu, el putea să aștepte de norocos fusese. Totuși, ar fi fost mult mai norocos dacă n-ar fi trăit această convorbire. Nu i-am zis nimic despre Arta. După un an de muncă istovitoare acolo, i-am zis, mi-a venit să mă destăi, nui unui prieten apropiat și să-l spun: „Ce bine ar fi dacă omul ar avea unde să fugă câteodată!” Scriam poezii pe a-tunci iar prețul scump al pielii îi făcuse pe oameni polsemantici. Chinul meu filosofic deci, a făcut ca pentru mult timp să nu pot pleca fizic niciunde. Ați fost nostalgic când avionul dumneavoastră ateriza pe pistă? El m-a întrebat pentru cât timp fusesem forțat să nu plec fizic niclunde. Lam zis:

— Pentru o frumusețe de viață. Am observat că secretara lui se înfrustrase. Vinul și povestitul mă cam îmbătaseră și am gândit că tocmai o femeie tristă putea să-mi mai aducă ceva frumos în viață, m-ar ajuta să intru ca mulți alții în viul de toate zilele și atât de atrăgător. Fizic eram foarte aproape de anonimul morților. Iar în mine mi-era sete să devin ca toți viii. Avea o piele atât de fragedă, femeia aceea, cu puțin fard și purta bijuterii foarte frumoase, parcă marine și de amurg. Avea un păr lung și blond, mâini delicate și mă gândeam că dormea seara într-o cămașă străvezie, se pieptăna înainte de culcare cântând ușor, visător, iar dimineața se trezea în fiecare zi și mai virgină; făcea cacao cu lapte, iar pe înserat era o fericire să te plimbi cu ea la marginea mării, să te săruți și să te îmbrățișezi cu ea prin parcuri și să faci dragoste până târziu într-un pat cu cearșafuri albe, adică... adică, pur și simplu existând la o masă cu ea începuse să mi se pară că o masacrez.

Poate ca să nu se simtă, cum să zic, nerușinat de norocos în fața mea, tatăl meu a început să-mi povestească câteva crâmpene din viața lui. Nu înțelegeam asta. Restaurantul se umpluse cu fum și miros de alcool. Secretara se simțea sin-

gură. Impietrirea mamei, vinul de douăzeci de ani, părul moale și blond, tulburarea... El nu se mai atingea de paharul său. Povestirea o sorbeam mai degrabă cu toate simțurile decât cu urechile. El vorbea cu un zâmbet morocănos și nostalgic și când pronunța cuvântul „muncă” se încrunta și rămânea cu ochii țintă la mine de parcă eu nu cunoșteam sensul cuvântului acela. Și eu înțelegeam că nu-mi era nimic altceva decât om. Ceea ce mi-a rămas din povestire era o ceață chinuitoare, a unui om care muncea într-un câmp nemărginit de culoare galbenă, obositor de galbenă, într-un fel de deșert unde soarele apunea numai dacă tu dormea. Apoi, această epocă chinuitoare, pe pământ și sub pământ, plină de cosmăre, singurătăți și istoviri se întindea spre o fabrică de avioane, câteva hoteluri și spre concurența care te mânca de viu. La un moment dat, a pomenit și de proverbul de demult: „Nici mama nu i-a dat-o tatălui fără bani”. Vorbea tăios. Când a ajuns la viața intimă a povestit foarte puțin și nu sunt sigur dacă, după fraza: „Suferința lui Dumnezeu este pretutindeni”, mi-a zis: „Mi-au murit prima soție și băiatul cel mare” sau: „Mi-au murit o soție și un fiu”. Dar mama! aproape că am strigat. Dar am tăcut.

Când îmi contura deșertul acela galben, unde soarele apunea numai dacă tu dormea, a spus de mai multe ori: „Ceea ce era mai greu acolo, era gândul că poți muri acolo”. Când am crezut că o spune pentru ultima dată, nu m-am putut stăpâni și l-am întrebat:

— Dar acum? Puteți muri acolo?
— Omul moare unde-l prinde moartea
— mi-a zis el. Dorințele nu au de a face cu exactitatea.

A tăcut puțin apoi a adăugat:

— Știți ce vârstă am?

Mal târziu, el mi-a propus o slujbă în fabricile lui și mi-a garantat un an de concediu, turul lumii, plaje și paradisuri terestre pe care puteam să le aleg eu însumi, înainte de a începe lucrul. Eu învățasem în pușcărie numai meșteșugul zidăritului și scriam poezii. Da, puteam să muncesc și la construirea pistolului de avion.

— Vă mulțumesc din inimă. Cele ce-mi

Tânărul dar foarte talentatul scriitor albanez Ardian Kycyku, actualmente aflat la studii în țara noastră, autor a mai multe scrieri („Răurile

Saharei”, „Noaptea după anul zero”, „Taurul negru”, „Morții”, „Apetitul de pâine cerească” etc.) ne oferă pagini dintr-un recent roman al său despre problematica dureroasei emigrației, dezrădăcinării și reîntoarcerii, tratate într-o manieră modernă, cu semnificații de acută actualitate. Între tinerii scriitori ai Albaniei, A. Kycyku, se remarcă prin profunzimea meditației, a unui stil alert, modern dar mai ales a reacției personale față de subtilitățile epocii contemporane. Născut în sudul Albaniei, în orașul Pogradeț situat pe malul lacului cu același nume, și-a făcut studiile universitare la Tirana. Bun cunoscător al limbii române s-a apropiat cu dragoste și interes de literatura noastră clasică și contemporană, urmărindu-i cu interes evoluția.

Prin scrierile sale scriitorul Ardian Kycyku se recomandă ca o personalitate distinctă, de mare viitor în peisajul literaturii actuale albaneze și europene.

Prof. dr. GELCU MACSUTOVICI

propuneți mi se par un fel de umanism abstract, dar...

A ridicat palma între fețele noastre. — Puteți să nu acceptați — a spus el. Poate aici ideea a lucrat pe dos și pe lângă oameni s-a distrus chiar și pe ea însăși. În ceea ce privește umanismul, el mi se pare destul de materializat.

— Dumneavoastră m-ați întrerupt — i-am zis eu. Eu, de fapt, trebuie să accept neapărat oferta dumneavoastră și nu vroiam să vă jignesc. Dar vreau să știu și ce gândiți. După toate câte v-am povestit, mai trebuie eu să plec din țară? După toate astea.

— Asta-i treaba dumneavoastră — a spus el. Se mai poate, mai trebuie, alegeți singur. Fiecare hotărăște singur dacă trebuie să o ia de început și unde a nume.

— Știți ce vârstă are mama? l-am întrebat.

— Dar dumneavoastră — mi-a spus — ați fi plecat din închisoare dacă vi s-ar fi ivit ocazia?

— Da, am zis. Imediat.

— Atunci ne-am înțeles, a zis. Asta pentru mine este doar așa.

— Așa este — am zis. Dar eu nu mai pot să suport... nu mai pot să suport ca mama să trimită iarăși scrisorile pe adresa: „Lui Pirro al meu. În lume”. De atâția ani visez să nu le mai trimită așa.

— Eu îi voi crea condiții favorabile și mamei. Pentru ridicarea casei eu voi investi după toate regulile și multe lucruri vor fi total altele. Dar mai-nainte trebuie să se liniștească situația. Da. Mi-ați spus că ați fi plecat imediat din închisoare dacă vi s-ar fi ivit ocazia. Noroc! Deci

să nu facă nici unul pe martirul în fața altuia... Iar Roma nu s-a clădit într-o zi.

— Atunci noroc! Il ridic în cinstea zilelor pe care le-a consumat Roma.

— Ar fi fost mai drept „pentru oame-nii care au îmbătrânit în acele zile”.

— Da. Și pentru distrugerii, și pentru fetele violate, și pentru frumoasele care adună banii de avion culcându-se pentru doi dolari cu străinii, da, și pentru cei care s-au înecat în mare, și pentru cei care m-ar numi măgar că refuz oferta dumneavoastră.

M-a privit țintă în ochi.

— Și pentru coada la care stau mamele la cabina telefonică, am zis, și pentru noi doi, și pentru dorul tău îndelungat, și pentru setea mea să mă iubească cineva. Noroc! Da, și pentru vinul de douăzeci de ani amestecat cu apă.

— Și? a zis el.

— Și pentru „și-urle” care nu au sfârșit, am adăugat eu, și pentru țara asta care după două mii de ani de civilizație trebuie să o ia de la început.

— Știți ce vârstă are mama? a zis.

— Știți că găurile curele mele acum reprezintă calendarul? A? Și știți că dacă scoateți acum batista dumneavoastră și spuneti că e steagul dumneavoastră și că dacă investiți o grămadă de bani mâine veți găsi steagul dumneavoastră fluturând festiv pe străzi? Știți ce-o să fac când o să mi se termine cureaua?

(Fragment de roman)

În românește de Raluca Danciu

ATELIERELE DE SCRIS — un fenomen social (III)

Cei nebuni după scris

ies la lumină: în apartamente, azile de bătrâni, școli, case, castele, întreprinderi sau biblioteci sunt din ce în ce mai mulți cei care se adună să se dăruiască împreună plăcerii de a scrie sub îndrumarea unui animator. Fiecare atelier are metodele sale și adepții săi. Unii caută un remediu împotriva timidității sau a traumelor școlare; alții tehnici literare iar ceilalți caută să stăpânească limbajul și expresia eului.

Aleph, luni, 19,30 — 22,30

Arta și tehnica

O masă, scaune, un animator, câteva dicționare și lumină. „Nu e nevoie de nici un arsenal pentru scris: sunt de ajuns creioane, cuvinte și meremetiseli!” spune o blondă simpatică, lăsându-și geanta pe mochetă.

În această seară, ca în fiecare zi de luni, în ultima jumătate de an, doi bărbați și opt femei sunt așezați în cerc în sala albă de pe malul Senei a asociației Aleph. Saluturi, glume, animatorul, Jean-François Gehant deschide ședința: „Vă propun să consacram această seară titlului. Sunt de mai multe feluri: metaforice (Roșu și negru),

ironice (Viitorul radlos), polisemantice (Geozie). De obicei titlul se ivește la sfârșitul scrierii. Dacă nu este inspiratorul povestii. Știți, spre exemplu, că Giono a scris un roman pornind de la o propoziție care îl obseda: Cei doi cavaleri ai furtunii? Iată o listă de cincisprezece titluri. Alegeți unul și scrieți o poveste. Aveți patruzeci și cinci de minute la dispoziție.”

„Ploaie”, „Trecerea lebedei”, „O întoarcere”, „Surorile Rondoli”, „Folosirea cuvântului... Având aceste chei de aur, participanții pornesc de la egalitate. Cu ceasul pe masă, dicționarul pe genunchi sau țigara între degete, își gonesc stiloul într-o liniște deplină. Nici unul nu se uită la celălalt, toată lumea scrie. O pagină, două pagini, trei pagini... Ritualul este fix explică animatorul, este o propunere pentru a scrie. Pornind de la acest punct de plecare, participanții scriu. Apoi fiecare își citește, dacă vrea, textul cu voce tare iar grupul discută. Pentru început este foarte important ca participanții să aibă încredere. Vine apoi faza de ucenicie, analiza textelor este absolut necesară creației literare. În timpul ședințelor evoc modalitățile tehnice: ritmul, tema, descrierea, structura, portretul, punctul de vedere, dialogul.

Astă seară, prima care se va arunca în apă este o tânără femeie brună. Cu ochii fixați pe hârtie, își citește textul precizând: „Îl găseam de o banalitate jalnică”. Grupul izbucnește în râs și o țachinează: „Ne-am obișnuit”. Animatorul își spune părerea, discută, menționează calitățile scrisului, indică temele sau metodele care revin. Fără didacticism, fără a-și da aere de con-

ducător își amestecă vocea cu cea a participanților ale căror păreri sunt diferite. „După părerea mea, titlul *Espanolade* nu e potrivit, este peiorativ, nu convine textului; folosirea cuvântului «dumneavoastră» nu-mi place, îngreunează povestirea, îi anulează caracterul feeric.”

Momentul cel mai dens al fiecăruia, cel mai bogat al ședințelor este lectura textului și reacțiile pe care le provoacă: „La început se teme, apoi așteaptă cu nerăbdare. Este amețitor, riscant. Totodată folositor. Părerile celorlalți sunt foarte stimulante”, explică o participantă care adaugă: „Citind romane m-am întrebat: cum fac? De acum înainte voi citi altfel.”

Unii vin la atelier ca la un curs de gimnastică, alții ca simt cuvintele în ei, în pori, cu pumnul anchilozat: „Am venit să-mi fac gamele. Doresc să și cânt la pian, nu doar s-auscult. Bach!”; „Eu sunt pe cale să recuperez, să stăpânesc cuvintele și limbajul”; „Eu mă amuz, învăț să scriu așa cum alții învăț să picteze!”; „E greu să scrii singur, te foiești întruna suspinând”; „Mă obsedează minciuna cuvintelor, trebuie să se stabilească adevărul...”; „Seara de luni e ca un ascensor care te duce mai sus, mai departe!”... Atelierul de scris se bazează pe o dialectică ciudată: prin grup fiecare își descoperă individualitatea.

Ciclop, joi, 19 — 22

Scriind te cunoști

O față de masă roșie și verde, cafea, prăjituri, măști africane, tablouri, tapiserii: aici se scrie „indiferent ce, indiferent cum, ce se ivește scurtcircuitează judecățile de valoare”. Tehnica, referința sau critica literară sunt proscrise. Am venit aici să învăț ceva despre mine însumi, la întâmplare, în joacă, explică Delphine. Fără un program stabilit, ședința se desfășoară de obicei în trei etape: grupul propune singur „inductorii” (un cuvânt, un gest, o idee), își acordă un timp pentru scris (de la câteva secunde la douăzeci de minute). Textele sunt citite apoi cu voce tare de cei care vor iar grupul reacționează liber. Apoi reîncepe o dată sau de două ori același scenariu.

În seara asta, propunerile pentru a scrie se fac în viteză: „de-o parte și de cealaltă”, „candoare”. Printre cei nouă participanți: un american, o filipineză o grecoaică, un malgaș, un polițist care își lasă arma la intrare, un ortofonist, un profesor universitar, un funcționar la poștă și un novice care mărturisește: „Am văzut un anunț în *Libe*, acum doi ani”. Tot soiul de oameni, „farmecul grupului se află tocmai în heterogenitatea socială” explică animatorul Roland Gohlke. Cincisprezece minute sunt consacrate scrisului. Caiețe școlarești, unele imprumutate (trei au venit cu mâinile goale) foi volante: toți cei din jurul mesei se apleacă febril să scrie și din nou se scrie, Clopotelul sună, s-a sfârșit. Tăcere atentă, râsete, priviri binevoitoare. Fiecare își citește textul. Se aude voci care își exprimă o stare sufletească, o amintire personală, o culoare unii reacționează pe același ton la un lapsus sau mai cer o lectură. Alții tac.

Fără ceremonial sau dramatism, participanții se încălzesc. Nivelul fursecurilor scade, „inductorii” defilează, personalitățile tășnesc... „Dacă sufer scriind este un simptom al greutății. Nu poate fi vorba să se transforme atelierul în terapie de grup. Doar să participe prin scris la dezvoltarea personalității, a individului”. Inspirându-se din metodele, fără indicații, aparținând lui Karl Rodgers (psihopedagog american), atelierul prilejuiește o apropiere psihologică încercând restaurarea plăcerii de a scrie pierdută adesea la școală. „Îmi amintesc de o compunere scrisă cu tot sufletul. Eram sigur că voi lua o notă bună. Lucrarea mi-a fost înapoiată cu o însemnare făcută cu un scris mare cu creionul roșu: «În afară subiectului»”, explică tânărul care a văzut micul anunț „acum doi ani în *Libe*”.

Peste trei ore pleacă emoționat „Cred că sub textul meu se afla un altul pe care l-am descoperit citind cu voce tare și ascultând reacțiile”. Fericit: „Voi mai veni, e o nebunie ce pot realiza cu douăzeci și șase de litere!”

CATHERINE ARGAND

În românește de Ioana Nicolae

MARGUERITE YOURCENAR

ÎNTÎLNIREA

Triest, deopotrivă italian pasionat, ea fusese Pământul, cea puternică glie italică, supraviețuitoare tuturor aventurilor politice. Ea însemnase Poporul pentru acest singuratic născut într-una din acele bune familii aparținând burgheziei liberale ce odinioară inventase însăși ideea de popor, dar pe care reminiscențele ale bunelor maniere, ale prejudecăților și temerilor o împiedicaseră să aibă relații firești cu el. Poate cu atât mai mult a reprezentat pentru Carlo Stevo vigoarea și simplitatea populară, cu cit prin educație, căsătorie și lumea pe care o frecventa, nu aparțină cu desăvârșire poporului. Mă rog, dacă pentru acest misozin, acest timid, ori poate pentru acest bărbat cast, ea nu însemnase femeia, în absența plăcerii împărtășite în doi, o ură comună îi legase unul de celălalt. Cu un an înaintea deportării sale, se mutase la ea; în prăvălia ei de grăunțe pentru păsărele, între sacii plini cu taina semintelor, se tinuseră conciliabile în care clocea, în această Romă redevenită imperială, întregul fanatism pur al tinerilor sectanți persecutați. În această cameră îi arestaseră puțin după întoarcerea sa de la Viena. Însă în timp ce simțul justiției, al dreptului, un soi de bunățate indignată îi inspiraseră lui Carlo ura pentru stăpînul nou în care se încarnă acum rațiunea de stat, pe această femeie, fraternizînd cu toți înfrinții dimpotrivă, ura o împinse să cultive înăuntrul ei emoțiile bunății. Totul în ea o irita pe Vanna: chipu-i frumos puțin cam frust, uzat deja de viață, marile-i mâini trudite, sinii lăsați sub salul de lînă neagră. Și, precipitîndu-se să vorbească înainte de-a fi sugrumată de furie:

— De trei săptămîni nu mai avem nici o veste... Nu obișnuiesc să fac vizite la necunoscuți... Dar am crezut... — Respira greu, ca silită să urce din nou o pantă prea abruptă. — Mi-am spus că poate aveți relații pe care noi nu le avem... Dacă din întîmplare aveți un mesaj pentru mine...

— Carlo nu ne mai scrie, spune Marcella.

— Serios?

Vanna o privea cu neîncredere, cu teamă, dispusă totuși să creadă că rivala ei nu era mai bine tratată decît ea însăși.

— I-ar intercepta scrisorile dacă ar conține altceva decît fleacuri, spuse ferm Marcella. Nu-l văd pe Carlo scriindu-ne că e sărătos și vremea e bună.

Se ridică pentru a debarasa masa de o cafetieră și de două cești goale arătînd prin aceste gesturi de gospodină că întrevederea n-o interesează.

— Dar nu se simte bine. Nu vă amintiți că scupă singe? Dumnezeu știe dacă la ora asta mai e în viață, sărmanul.

— Doar nu vă imaginați c-o să-l vedem viu?

— Și asta te-ar deranja, n-ai crede, urlă deodată Vanna. Și eu, care mi-am închipuit că îl iubești ca și mine, adăugă, ridicîndu-se ca o femeie care va lăsa ori pămîntul pe cineva. Eu aproape că te compăttimeam... Imi ziceam: această femeie e ca mine, suferă... Ar fi trebuit s-o urăsc, dar eu aproape o căinam... M-am coafat ca să merg la ea în vizită... Nu știam că o să am de-a face cu un soi de lucrătoare în sal... Un bărbat ca el, un bărbat alături de care nu te simți niciodată destul de rafinată, destul de pusă la punct... Și uități-vă la ea, putea, nici că-i pasă, de parcă n-ar fi cauza tuturor nenorocirilor...

Apoi, cu o impertinență studiată, la care nu te-ai fi așteptat din parte-i:

— Imi cer iertare, domnule, că vorbesc astfel despre prietena dumneavoastră, dinainte-vă.

— Nu vă sinchisiți de mine, doamnă Stevo, zise înștitîtină.

— L-ai fi ocrotit, nu-i așa? L-ai fi zidit în comoda existență burgheză? L-ai fi sfătuit să se impace cu Acela să scrie cărți frumoase, romane frumoase cu care să-și permită în fiecare an un mic voiaj la Paris, un sejur în Alpi sau o mașină nouă. Adică eu nu știu ce se petrece în intimitatea căsnicilor? Ai fi profitat de boala lui ca să înăbuși în el revoluționarul eroul, apostolul. Imi tot spunea Carlo că insurătoarea cu dumneaei era una dintre cele mai cumplite urmări ale pneumoniei sale.

— Îți spunea el asta? Dumitale?

— Păi cui altcuiva? Cui îi pasă de căsnicia lui Carlo Stevo?

— Despărțite de masă, cu minile pe mușamala lucioasă, cele două femei se înfruntau furioase, simboluri aproape grosolane ale destinului unui bărbat care se zbatuse între ele fără speranță, ca un inotător între o stîncă și un banc de nisip. Iar (întrucît ura este cea mai teatrală dintre pasiuni) burgheza se exprima ca o femeie de stradă, iar femeia din popor vorbea ca pe scenă.

Copleșită, Marcella se domolii.

— Sint prea cumsecade să-mi pierd timpul cu dumneata. Dă-o afară, Massimo. Spune-i să plece...

O clipă închise ochii, făcu înăuntrul un gol în care nu mai era decît un obi-

ect st.ălucitor, decit un declin. „Cînd eram infirmieră la Bologna, cu Alessandro, mi s-a întimplat să-l ajut să extragă un glonț din plămînu ori din burta unui rănit. Aș face contrariul: aș trage în bruta asta, aș doborî-o, aș găuri sacul ăsta plin de sînge. Nimic altceva nu mai are importanță. Nu te pierde cu firea: nu-i momentul să-ți tremure minile. Viu sau mort, oricum ai fi, e între noi, Carlo, un secret care ar face-o pe muiereșca asta albă ca varul: ceea ce tu abia îndrăzneai să dorești să facem voi duce cu la îndeplinire. Tu nu ești decit un om de carte...”

— Intocmai l-am îngrijit, zise Vanna Stevo, aproape blind. Știi că e slab și că îi e frică (toți bărbații sint lași), și că se teme de moarte... Nu eu l-am compromis; eu nu m-am amestecat în politică; nu l-am trimis la pierzare ca să scape de el. La el, la Carlo, nu te gîndești? Și la copil, nu te gîndești? Și la mine, mereu în așteptare, într-o casă în care nimeni nu mai sună la ușă, nici măcar poștașul. Mama care-și spune rugăciunile și dă în cărți să vadă cînd ne vin nenorocirile... Tata care se întoarce seara plîngîndu-se de vinzarea proastă și care n-are bani decît pentru țirfa lui englezoaică... O familie pe seama căreia nu s-a spus niciodată nimic rău și căreia acum îi e rușine, din pricina mea, cînd defilează pe stradă drapelule țării... Sfîntă Fecioară continuă cu o vioiență de femeie timidă cum să mai trăiești așa? Cel puțin, dacă l-aș putea uita pe Carlo, as găsi în mod sigur pe altcineva... Sau dacă aș fi alt gen de femeie... Iar cînd ajung, în seara, asta, te găsești alci, cu amantul dumitale...

— Ah, Massimo, e prea timpită, spuse Marcella, cu un ris forțat și scurt ca un țipăt...

— E chiriașul dumitale?

— Eu nu închiriez camere, zise Marcella cu dispreț.

— Las-o în pace, suferă, murmură Massimo.

Și, întorcîndu-se către adversară, îndepărtă marginea de jurnal pe care, din politețe, desenase vag cercuri, pătrate, palmieri:

— Carlo vorbea desori despre dumneata, pe vremea cînd ne-am întîlnit la Viena. Spunea: Vanna e frumoasă, habar n-are că e frumoasă. Plănuia să trimită

fetița la tratament într-un sanatoriu din Oetzal... Ce mai face?

— Și dacă o să-nvețe să se tîrască în cîrje o să-mi fle crucea mai ușoară? N-a putut să-mi facă măcar un copil în stare să meargă ca toți ceilalți, spuse ea între un rîniș și un hohot de plîns.

În prezența acestor oameni care păreau pe înălțimile gîndirii, se descătușă la rîndul ei, se destăinuia cum n-ar fi făcut-o niciodată printre ai săi. Pe această fetiță, pentru care se ruina cum-părînd jucării și plătînd doctori, nu putea s-o jubească: îngrijirile-i exagerate nu-i serveau decît pentru a-și ascunde sieși rusinea de-a fi format înăuntrul cărnii sale această făptură oioagă și veșnic bolnavă, disperarea că adesea o apucau zorii întînsă în patul ei, alături de patul-cușcă al infirmei cu pofta sfișietoare, cumplită, să sufoca copilul c-o pernă, și să moară apoi.

— Sotul meu o tratează, nu-i așa, spuse Marcella, aproape cu tandrețe. La el la cabinet l-am cunoscut pe Carlo... Ce mult e de-atunci Dumnezeuule...

— Carlo e la pămînt, cumplit de deprimat, spune brusc Massimo. Toemai l-a scris Aceluia ca să retracteze ceea ce el numește greșeli.

— Nu-i adevărat.

— E adevărat, Marcella. A scris deja în jurnalele de scară.

— Tu crezi minciunile ăstora?

— Mi s-a arătat scrisoarea.

— Cine?

Însă ea se azvîrli asupra jurnalului care zăcea pe-un colț de masă.

— E adevărat, repeta Massimo punîndu-i mîna pe umăr. Aproape totul e adevărat. Sfaturile pe care i le-ai fi dat au fost urmate, doamna Stevo.

Vanna smulse jurnalul pe care Marcella i-l lăsase deja, și se apropie să citească la lumina veiozei. În obraji îi urca roseața, în timp ce obrajii celorlalte își pierdeau culoarea.

— Massimo, murmură Marcella, de cînd știi asta?

— Din dimineața asta.

— De ce nu mi-ai spus nimic?

— De milă.

— A mărturisit într-adevăr și nume?

Ale cui?

— Două sau trei nume compromise. Nu-ți face griji: scrisoarea lui le face mai mult lor probleme decît nouă. Nu înrăutăți situația. Marcella, continuă urmărind cu privirea femeia cufundată în lectura jurnalului. Renunță la ce ți-ai pus în cap; nu-i agrava starea care e cumplită poate. Așteaptă că să acționezi atunci cînd o să știm exact care-i situația.

— Nu ți-am făcut nici o mărturisire.

— Ești mai transparentă decît crezi. Radioasă, Vanna îndoi jurnalul, își deschise geanta și se fardă mașinal ca o femeie care iese la întîlnire.

„Nenorocita, cugetă el, își închipuie c-o să-l revadă curînd...”

Din nou, doar pentru-o secundă, Marcella se detașă, cu timplele-n palme. „Nu te blamez. Puțin îmi pasă prin ce brută, lități sau prin ce promisiuni... Cea mai rea dintre crimele lor: să ne murdărească, să găsească mijlocul de-a ne sili a abdicăm ori să pară că am făcut-o, să facă în așa fel încît nimeni să nu mai fie curat... Un motiv în plus ca să acționez fără răgaz. În schimb, prin moarte... Pentru Partid, pentru tine, pentru mine-insămi... Nu suntem decît unele mai mult sau mai puțin fragile. Nu-i poți re-proșa unei unelte că s-a stricat...”

Țîrlitul soneriei o făcu să tresară.

— Deja!

— Sint sigur că nu, spuse Massimo. Dar lasă-mă pe mine să deschid.

— Nu vreau să fiu găsit a.c., zise ea, apucîndu-l de braț. Du-te. Trece prin cameră.

— De ce?

— Dar se supuse cu o vagă ridicare din umeri. Ea îl împinse în încăperea alăturată unde cîndva îl găzduise pe Carlo, și din care se ieșea prin spaiele prăvăliei. Această scenă de comedie o făcu pe Vanna să se strîmbe, cu ironie.

(fragment din romanul Moneda visului, Denier du rêve, Gallimard, 1971)

moda, altfel

Există o medicină eficientă (sau agisantă), aceea care combate repede durerea sau presupusul rău prin mijloace rapide, cunoscute că înving răul; există o **medicină expectativă**, care dă înțaietate naturii, lasă natura să aibă acțiune curativă asupra subiectului îmbolnăvit, căci ea l-a afectat și ea o să-l recupereze; **medicina clinică** se practică lângă patul bolnavilor; cea **operatorie** e mai complicată, ea presupune un ansamblu de metode și operații ce încearcă să învingă bolile, să atenuze diformitățile sau să vindece rănile; **medicina veterinară** confirmă noblețea sufletului uman, interesul pentru ființele ce-i stau în preajmă. Ea nu presupune numai interesul pentru zootehnie, ci și acel pentru animalele crescute pentru „agrement”, cele care, de cînd e omul pe pămînt, au fost prietene apropiate, folositoare sau nefolositoare. Dacă în țările slab dezvoltate problema asistenței sociale, a nivelului de practicare a medicinei este revoltător de scăzută, în țările cu economie dezvoltată medicina veterinară capătă o atenție deosebită. În S.U.A., dar mai ales în California, cabinetele veterinare pentru „PETS” (animale crescute de drag, în casă) sunt numeroase, cel puțin unul pe un km,

distanță, iar medicii ce o practică nu se plîng niciodată de cât câștigă. Există și o medicină „speculativă”, în sensul că trebuie să speculeze toate cunoștințele celorlalte surori dar să le echilibreze în datele științei dreptului și a jurisprudenței, o medicină care nu curează trupul ci încearcă să stabilizeze morala, să stabilească adevăruri despre gesturile dezechilibrelor mintale ale umanității, **medicina legală**. Creatorul medicinei legale, în Franța, a fost Ambroise Paré. La noi, doctorul Minovici e de neuitat.

Privind lucrurile din punct de vedere al „mondentității”, medicina a cunoscut și alte aspecte, care, contemporan, conform credinței unora că **moda** se repetă aproape ciclic (durata ciclului e relativă!), cu mici modificări, dau puternice semne de viață și destul de numeroși adepți. E vorba de **medicina albă**, de **medicina celor trei regnuri**, de **medicina astrologică** dar și de **medicina universală**. **Medicina albă** se bazează pe purgativ și pe apă, pe magneziu și flori de portocal. Pare poetică dar e o medicină prin „spălare” a interiorului corpului omenesc și a exteriorului. De la ea s-a ajuns, probabil la medicina higienistă, dar și la cea universală prin care se găsește un pa-

naceu ce vindecă orice boală posibilă. Acest panaceu poate fi o brătară de aramă sau alamă (cunoscut încă din Egiptul antic), un cățel de usturoi sau un cristal fațetat prismatic. Cristalul e la cea mai mare modă în America, la zece oameni pe stradă întîlnești unul cu un cristal atârnat de un lîntșor la gât, magazinele și standurile vînd pentru turiști astfel de panacee iar Shirley Mac Laine scrie despre efectul lor miraculos și pentru că e foarte bogată, are în baie câteva de mărmi considerabile, cu ajutorul cărora, în razele cărora și sub influența cărora își începe ziua. **Medicina celor trei regnuri** e de fapt medicina pietrei filozofale care încearcă să determine evoluția formelor materiei animale, vegetale și minerale. Medicina astrologică este cea numită **iatrică**, ea aparține astrologilor și magilor și ne încântă sau zăpăcește cu incontrolabila putere de influențare a planetelor ce, deocamdată, guvernează universul.

Medicina (II)

Numele acestei capricioase științe, atât de necesare în viața omului, atât de controversate și atât de proteice ca manifestare în timp și spațiu, vine din latinescul **medicina**, însemnând știința și arta de a conserva sau de a restabili **sănătatea**. Există situații, stări speciale în care se trag concluzii, în care cuvîntul **medicina** este sinonim cu cuvîntul **sănătate**.

În tot cazul, în dorința și speranța de a crea echilibru în desfășurarea fenomenului vieții, medicina și-a diversificat modurile de manifestare, după interesul pe care l-au avut practicanții ei în viața normală și socială.

MARGUERITE YOURCENAR

Marguerite Clecnewerck de Crayencour dite Yourcenar ar fi implinit in luna iunie, anul de gratie, noua decenii. De la disparitia ei s-au petrecut sase ani iar legenda-i (caci este un autor de certă legendaritate) se află, încă, într-o fază aurorală. Timpul scurs nu îngăduie deocamdată ampoarea perspectivei iar cea mai avizată și fidelă exegetă a ei, Josyane Savigneau recunoaște aceasta în masiva copleșitoare monografie pe care i-a dedicat-o: „Cu siguranță umbrele timpului nu se întind încă destul de lungi asupra lui Marguerite Yourcenar, incit imaginea ei să poată emana pe de-a-ntreregul toate nuanțele și toate contrastele. (...) Dar am putea încerca, cel puțin, să creionăm silueta unei femei care a traversat secolul solitară

semeată, adesea distanță, bine voitoare uneori, care a știut să atingă un fel de seninătate niciodată cotropită de indiferență avidă să păstreze pină la capătul drumului plăcerile traiului cotidian, vigilența intelectuală strălucirea de îndrăgostită”.

Aristocrată prin naștere și vocație, bizară printr-o solitudine adesea ostentativă ori hedonistă extravagantă „penitentă” re trasă în consacrată-i anormalitate, călătoare avidă, devorată nu de spațiul geografic cit de toposul spiritual, exploratoare voluptuoasă a fragilei zone dintre Eros și Thanatos, bizară, incomodă, trufasă ori senin-îngăduitoare, iubitoare și ocrotitoare a necuvintătoarelor ultragiind ultragiată în propria-i sensibilitate, biografia domnișoarei de Crayencour stă sub semnul na-

90

șiv al duplicității Gemenilor. O asemenea biografie este tentată, va spectaculos-primejdiuoasă de a recupera, citindu-l pe Aragon, „adevărul unei minciuni”. Adică al unui personaj care s-a implicat — mental și carnal — în propriile-i ficțiuni. Aura falaciosă a Gemenilor, proliferarea continuă a lui „je est un autre”, voluptatea metamorfozei într-o succesiune fastuoasă de măști: Alexis, Hadrian, Zenon, Scăldându-se într-o mare de

semnificații și ontologii de forță adesea arhetipală, numita Yourcenar a cunoscut și trăit idealul Anroginului renascentist, al savantului eretic vinat într-o Mitteleuropa a Reformei, al extrem-orientalului sedus de perfecțiunea actului artistic, dar și a gestului deciziv-atroce. Aceste dominante de amctitoare complexitate o definese pe helenista traducătoare a lui Kavafis dar și a sumbrudelicatelor Negro Spirituals „voce” a uriasilor Hadrian și Zenon, alter-ego amar al nefericitelor Sophie (Le coup de grâce) și Marcella (Dentier du reve), caligrafă zen în Nuvele orientale și exegetă pasionată a lui Mishima, căruia i-a comențat, fascinată, cu ochii deschiși, spectaculosul sepuku. Rănită de refuzul pederastului pe care La

iubit, consolată într-un lesbianism care i-a adăugat mai mult ridicol decit aura tragică a mirescului, stigmatizată de un soi de pedofilia ultra-senectă consumată cu un pedicancros femelia Marguerite a fost cam morbidă și, de ce nu, cam deguculasse... bătrână cu ifose circotoasă și arogantă, conștientă de calibrul academic (o cabal de moșnegi celebri a impus-o cu greutate, în jilful — falocrat — al „nemuritorilor”), madam Yourcenar n-a fost, nici pe de parte, cel mai comod contemporan.

Opera scriitoarei Marguerite Yourcenar înseamnă însă un dintre cele mai teribile revanșe ale unui spirit ubicuu: fost pretutindeni, a văzut, a învins.

ÎNȚILNIREA

— Aici e. Mă duc s-o previn.
— Numai că eu sunt foarte grăbită. De vreme ce locuiesc în Ostia...

Ghicise cine e, chiar dacă nu-și rostise numele. Această persoană, îmbrăcată cu prea multă pedanterie, nu era probabil o simpatizantă a grupării. De altminteri, de câteva săptămîni, membrii grupării intraseră în pămînt. Iar o clientă ar fi intrat pe ușa prăvăliet. Da, ea era, femeia a cărei fotografie i-o arătase Carlo într-o zi. Pe deasupra, mîinile înmănușate în negru îi tremurau.

— Intrați. Nu-i bine să stăm pe coridor. Pe urmă, putem fi auziți.

Devenindu-i imediat complice, femeia îl urmă într-o bucătărie care deopotrivă servea și drept cameră de culcare, un pat aflîndu-se la vedere. Era întuneric deja. El răsuci comutatorul, cu gestul precis al omului aflat la el acasă. Forța dezlănțuită de cascadele de la Terni pentru a se preschimba în lumină, descoperi fața prea delicată a tinărului, figura-i îngustă, aproape perfectă, însă tulburată, căreia o expresivitate continuă îi contraria frumusețea. Remarcă geanta neagră, mantoul negru, eșarfa aidoma voalului de dolu ce încadra fără grație trăsăturile trase ale vizitatorului. „Grotesc, cugeta, O mic-burgheză în dolu”.

— Au mincat tot, Massimo, spuse o voce caldă de femeie, vorbind dinapoia peretelui care despărțea odaia de prăvălie. Știi?... Imi merg pe brațe, își iau boabele chiar de pe buzele mele... Și ce putere au, cînd se agață cu gheruțele lor roz... Dar nici nu le pasă de mine, pricepi?... Dacă ar veni mîine o vecină...

— Vîno, spuse el nerăbdător, ridicînd glasul. Ești așteptată.

Avertismentul i se pierdu printr-un pocnet de obloane trase. Pașii Marcellei se auzeau apropiindu-se pe pardoseala. — Păsărelel meu, zise, întrebînd o drăgălășenie populară cu glas cald, de ce-ai aprins lumina? Am să-ți mai spun atîtea. E mai bine pe-ntuneric.

Vizitatoarea roși de parcă ar fi pîndit o femeie goală. Surprinsă, însă deloc descumpănită, Marcella se opri în prag. Cum lampa era departe, fața abia i se zărea.

— Marcella, spuse tinărul apropiindu-se să închidă ușa dinapoi ei, doamna Carlo Stevo a venit fără indoială să aștepte noutăți.

Îi cunoștea numele? Mîinile Vanei tremurau mai tare. Cu gesturi masinale își scoase mînușile. Firește, demersul ei era foarte simplu: nădăjduia să păstreze aspectul unei vizite banale, din care orice emoție este alungată cu prudență. Însă oamenii aceștia o socoteau foarte firească din motive opuse motivelor sale, simțindu-se la fel de comod în sinceritatea lor tragică căreia nu-i vedeau tot conventionalismul, după cum Vanna nu percepea zădărniciia altor convenții. Și, cu gestul cuiva care și-ar închela la loc nasturii paltonului:

— Cu doamna Marcella aș vrea să vorbesc, spuse.

— Massimo Iacovleff nu s-ar afla aici dacă n-ar fi la curent cu toate. E cel mai bun prieten... — Ezită. — ...al domnului Stevo.

Privirea îndirjită, aproape insultătoare, a vizitatorului o sili să rectifice:

— A lui Carlo, zise; a lui Carlo al nostru.

Și încet, cu o simplitate afectuoasă:

— Bietul de el.
Fără să vrea, vorbea despre el ca despre un mort.

Se așezară. Nu lipsea nimic din evocarea unei fantome, nici fumul răspîndit de țigările lui Massimo, nici mîinile lor așezate pe masă ca într-o sedință de spiritism. Însă absentul evocat era altfel pentru fiecare dintre ei. Vanna se gîndea la convalescentul sprijinit de ea în timpul plimbărilor de la Ostia, la marele bărbat domolit de micile comodități ale traiului burghez, la fericirea ei conjugală iute imprăștiată ca un vis, lăsînd-o dezarmată în mijlocul unei lumi complicate pe care niciodată n-a priceput-o întru totul. Marcella retrăia vaster proiecte dezbătute în toiu unor imprudente copilărești și precauții românești, o călătorie la Geneva în timpul căreia niște simpatizanți îi ajutaseră să treacă frontiera, manifestele strecurate pe sub uși în primele ore ale dimineții, disperarea și rușinea ce-i năpădeau pe amîndoi cînd, așezați alături, în chiar această cameră, ascultau vocea dictatorului tunînd în aparatul de radio, activitatea febrilă care-i ținea treji atunci cînd, sleiți de oboseală, zăceau îmbrăcați pe pat, nu ca amanți, ci complici. Massimo revedea, într-o cafenea vieneză, un străin cu haine țocite căruiia îi făcuse rost de o viză falsă pe un pașaport fals, un bolnav extraordinar de viu care-i stringea incheietura mîinii între palmele-i umede de fizice, îndrugînd într-o germană incorectă ideile despre viață, secretul proiectelor sale și tulburări proteste duloase. Din atîția Carlo, unul dintre ei separat în spațiu, ceilalți în timp, îl sacrificau fără să știe pe cel dintii, nici unul nu-și închipuia, pe de-a-

ntregul cum ar arăta, în momentul discuției lor, viața acestui prizonier. Și, așa cum cei credincioși nu se mulțumesc cu certitudinea existenței zeilor lor, simțînd nevoia să-i creadă unici, fiecare dintre cei trei ignora sau disprețuia fantoma care-l bîntuia pe ceilalți, absorbit liniștit în contemplarea propriului zeu.

— Ce se aude?... Poate că se va întoarce în curînd îndrăzni sfios Vanna.

— Niciodată, zise cu dispreț Marcella.

Ipoteza unui moment de indulgență, de omenie din partea dictatorului o scanda-

liza, o neliniște precum o ispită periculoasă a spiritului ce ar fi riscat să-năruiască indignarea și, prin urmare, ura.

Marcella Ardeaj se născuse în Romagna; la Cesena, unde mama ei își exercita meseria de moașă. Tatăl ei, militant anarhist, fusese destituit din postu lui de învățător de către despotul care îi fusese cîndva prieten în copilărie. Un tinăr medic bogat, celebru deja, se căsătorise cu ea din dragoste, după cîteva luni de legătură furtunoasă în timpul căreia se dăruia cu pasiune și se refuza cu violență. Îl alungase după doi ani, rușinîndu-se de această căsătorie plină de avantaje ca de o legătură vi novată, și chiar era o asemenea legătură, întrucît acci ani de pasiune o de turnaseră pentru o vreme de la adevărta-l vocație, adică vocația nefericirii. Bogația, succesul, plăcerea, fericirea chiar îi provocau un dezgust aidoma celui pe care creștinul îl nutrește pentru carnea-și așa după cum creștinul nu se poate distinge plin bucura de această carne de care se teme, întrucît rușinea și remuscările i strică bucuria, plăcerea și banii nu izbutiseră decît să-i readucă Marcellei a mințirea tatălui său, mort în chip mizerabil în salonul comun al spitalului din Bologna, al mamei sale condamnat pentru manevre abortive. Încetul cu încetul, această solidarizare cu nefericirea alor săi sporise, asociînd-o cu nefericirea tuturor umiliților, tuturor oprimaților, tuturor condamnaților. Așteptarea viitorului îi împrumutase acestei femeie dedicată răzvrătirii ochii larg deschiși ai tinerelor Sibyle. Întîlnirea ei cu Carlo Stevo se petrecuse în momentul în care se aflau în culmea disperării din pricina stării în care le fuseseră aduse pe tria și lumea. Acest bărbat exasperat fragil, cutezător totuși prin ideile care împingeau pină la limita extremă în care ele devin acte, dobindise în ea Martha violentă și, în același timp, mistică Marie. Pentru acest slav di

Ulei de Margareta Sterian

Prezentare și traducere :
Smaranda Cosmin

Continuare în pag. a 11-a

